

LIETUVOS MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ BENDRADARBIAVIMO TINKLO SUKŪRIMO IR STRATEGINĖS PLĖTROS GAIRĖS

VILNIUS, 2014

TURINYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS.....	2
II. STRATEGINIŲ GAIRIŲ RENGIMO METODIKA	7
III. ESAMOS MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ BENDRADARBIAVIMO BŪKLĖS ANALIZĖ.....	8
1. SUINTERESUOTOS ŠALYS (ORGANIZACIJOS, ASMENYS).....	8
2. MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ BENDRADARBIAVIMO TINKLAS / PROCESAS	17
IV. PAGRINDINIŲ TENDENCIJŲ APŽVALGA.....	28
V. SSGG ANALIZĖ	30
VI. VIZIJA	33
VII. MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ BENDRADARBIAVIMO TINKLO SUKŪRIMO BEI STRATEGINĖS PLĖTROS KRYPTYS IR UŽDAVINIAI.....	34
VIII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS	39
PRIEDAS I. REKOMENDUOJAMŲ TIKSLŲ, UŽDAVINIŲ IR PRIEMONIŲ ĮGYVENDIMO TERMINAI IR GALIMI VYKDYTOJAI	40

LIETUVOS MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ BENDRADARBIAVIMO TINKLO SUKŪRIMO IR STRATEGINĖS PLĖTROS GAIRĖS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo ir plėtros svarba grindžiama siekiu apjungti muziejų ir mokyklų pastangas sukuriant palankias sąlygas visapusiškai, kūrybingai, sugebančiai sėkmingai prisitaikyti prie nuolatinių pokyčių asmenybei lavintis ir tobulėti visą gyvenimą, siekiant kompleksiškai ugdyti ir parengti jauną žmogų aktyviam dalyvavimui ekonominiame, politiniame, visuomeniniame bei kultūros gyvenime.

Lietuvos mokyklų ir muziejų bendradarbiavimo tinklo plėtros gairių parengimo poreikį pagrindžia:

1. Vaikų ir jaunimo kultūrinio ir meninio ugdymo svarba;
2. Lietuvos strateginiuose dokumentuose išskelti tikslai;
3. Muziejinės edukacijos svarba ir galimybės.

1. Vaikų ir jaunimo kultūrinio ir meninio ugdymo svarba

Vaikų ir jaunimo priartinimas prie kultūros per žinių įgijimą ir dalyvavimą kultūrinėje veikloje yra vertinga bendrojo lavinimo dalis, vienodai svarbi kaip ir akademinės disciplinos ir teikiamos žinios. Kultūrinis moksleivių ugdymas kartu su dvasiniu, moraliniu ir socialiniu moksleivių vystymu yra gerokai nustumti į švietimo proceso periferiją, vis daugiau orientuojantis į moksleivių parengimą egzaminams ir jų akademinius pasiekimus¹.

Žinios, supratimas ir įgūdžiai, kuriuos vaikai įgyja kokybiško kultūrinio ugdymo(si) metu, padeda jiems išmokti kritiškai ir kūrybiškai mąstyti bei išreikšti save. Šios žinios ir įgūdžiai stiprina gebėjimus suvokti vykstančius procesus, pažinti savo tapatybę, supančią šiuolaikinę aplinką, jos įvairovę, taip pat padeda pasiekti geresnių mokymo(si) mokykloje rezultatų bei sustiprina vaikų susidomėjimą mokymo(si) procesu mokyklos aplinkoje².

Vaikų įtraukimas į kultūrinę, meninę veiklą, nesvarbu ar aktyvaus dalyvio vaidmenyje (kuriant meno ar amato dirbinius, skaitant knygas, kuriant filmus), ar išgyvenant kultūrinę patirtį (lankant paveldo objektus, galerijas, muziejus, klausant muzikos, žiūrint filmus, stebint šokių pasirodymus ir pan.) gali suformuoti įpročius visam žmogaus gyvenimui. Tyrimai rodo, kad kultūrinis ugdymas(is) daro vaikų gyvenimą geresniu. Dalyvavimas kultūriniame ugdyme(si) padeda jiems geriau mokytis, lengviau susirasti darbą, jie labiau linkę dalyvauti savanoriškose veiklose ir būti pilietiškai aktyvūs³. Kultūrinis ugdymas(is) padeda perkelti kūrybiškumo įgūdžius į visas kitas veiklos sritis vystant tiek socialines, tiek technologines ir verslo inovacijas⁴.

¹ Šie procesai būdingi ne tik Lietuvai, bet ir visai ES vienodinant švietimo sistemas, todėl vėl naujai keliami būtinybė priminti esminius švietimo tikslus kurti harmoningą kūrybišką asmenybę per akademinį, dvasinį, moralinį, socialinį ir kultūrinį vystymą. Žr. Peterson A. et al. 2014. *Schools with Soul: A new approach to Spiritual, Moral, Social and Cultural Education*, Action and Research Centre, England. Prieiga per internetą: http://www.thersa.org/_data/assets/pdf_file/0003/1540758/Schools-with-soul-REPORT.pdf

² Remiantis išvalgomis, pateiktomis Henley D. 2012. *Cultural Education in England*, prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/cultural-education-in-england>.

³ The Case for Cultural Learning: key research findings. 2013. Cultural learning alliance. Prieiga per internetą: <http://www.culturalllearningalliance.org.uk/page.aspx?p=93>

⁴ Policy Handbook on Promotion of Creative Partnerships. 2014. European Agenda for Culture, Work plan for Culture 2011-2014. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/culture/library/reports/creative-partnerships_en.pdf

Vaikams ir jaunimui turi būti suteiktos plataus spektro kultūrinio patyrimo galimybės, užtikrinant, kad kiekvienam vaikui ir jaunuoliui, nepriklausomai nuo kilmės, gyvenamosios vietos ar aplinkybių, tiek mokykloje, tiek už jos ribų, t.y. tiek formalaus, tiek neformalaus ugdymo aplinkoje būtų suteiktos aukščiausios kokybės kultūrinio ugdymo(si) galimybės.

2. Lietuvos strateginiuose dokumentuose išskelti tikslai

Kultūros ir kultūrinio ugdymo svarba, jos reikšmė švietimo procesams pabrėžiama daugelyje naujausių nacionalinių strateginių dokumentų.

Pagrindiniame Lietuvos strateginiame dokumente Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“⁵ pabrėžiama, kad „Lietuvos piliečių kultūros, mąstymo, elgsenos pokyčiai ir visuomenės vertybės lems sėkmingą šalies raidą ir padės pasirengti drąsiai priimti globalios konkurencijos iššūkius. Todėl šia strategija siekiama „paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei“. Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“ švietimui kelia uždavinius stiprinti piliečių istorinę savimonę ir savigarbą, skatinant įvairių rūšių kultūrinę ir meninę raišką, atnaujinant švietimo programas, sumaniai naudojant paveldo objektus ugdymo reikmėms.

2014–2020 m. nacionalinėje pažangos programoje⁶, skirtoje Lietuvos pažangos strategijai „Lietuva 2030“ įgyvendinti, kultūra išskirta kaip vienas iš horizontalių prioritetų, kurio bendrasis tikslas – stiprinti visuomenės tapatybę, kūrybingumą, plėtojant konkurencingas kultūros paslaugas visoje Lietuvoje. Programoje teigiama, kad „kultūra grindžiamas kūrybingumas ne tik stiprina visuomenės pasitikėjimą savo jėgomis išsaugoti savo tapatybę ir siekti gerovės, tačiau taip pat daro įtaką naujų inovatyvių produktų ir paslaugų kūrimuisi, suteikia žmogui įkvėpimą mokytis ir stiprina bendruomenes, didina socialinių grupių sąsajas, gerina vietos įvaizdį, kuria viešojo ir privataus sektorių partnerystę, teigiamai veikia miestų ir regionų plėtrą“, todėl „būtina užtikrinti sąlygas kultūrinėms žmogaus kompetencijoms ugdyti, pritaikyti, skleisti jas visą gyvenimą, skatinti kūrybingumą ir lyderystę“.

Valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos⁷ pagrindinis strateginis tikslas – „paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu valstybės gerovės kėlimui, ugdyti veržliam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidariai kuriančiam savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį“ taip pat atliepia Lietuvos pažangos strategijos 2030 nuostatas, pasaulines švietimo filosofijos, politikos ir praktikos tendencijas. Strategijos trečiasis tikslas – „suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius“. Strategijoje nurodoma, kad „Lietuvos bendrojo ugdymo, profesinio mokymo, aukštosios, neformaliojo švietimo mokyklos nepakankamai išnaudoja turimą potencialą, siekdamas geresnės kokybės ir sąveikos su žmogaus ir visuomenės poreikiais. Pastaraisiais metais daug nuveikta į bendrojo ugdymo mokyklas diegiant įsivertinimo, strateginio planavimo, socialinės partnerystės ir tinklaveikos elementus, tačiau tokia praktika vis dar netapo tradicine, savaimine mokyklų kultūra, dažniau apsiribojama teisės aktų ar laikinų projektų vykdymu“.

⁵ Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“.

⁶ 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482.

⁷ Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745.

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių⁸ tikslas – „atnaujinti Lietuvos kultūros politikos modelį, kuris padėtų atskleisti, išsaugoti ir plėtoti visuomenės kultūrinį tapatumą ir kūrybinį potencialą“. Gairės akcentuoja poreikį kultūrą laikyti strategine valstybės raidos kryptimi ir kultūros politiką susieti su kitomis valstybės politikos sritimis ir sukurti veiksmingą institucijų bendradarbiavimo modelį. Teigiama, kad „mokyklos, bibliotekos, muziejai ir kita visą gyvenimą supanti švietimo aplinka kiekvienam Lietuvos gyventojui turi suteikti galimybių atsiskleisti ir dalyvauti kultūriniame gyvenime, gilinti savo kultūrinės žinias, ugdyti savo kūrybiškumą ir taikyti jį kasdieniame gyvenime. Akcentuojama, kad būtina „formaliojo švietimo sistemoje svarbią vietą skirti kultūriniam švietimui ir visose ugdymo programose skatinti kūrybiškumą“.

Regionų kultūros plėtros 2011–2020 m. programos⁹ pagrindinis strateginis tikslas – „sudaryti sąlygas regionuose žmogaus kūrybinei raiškai ir visapusiškai asmenybės raidai, kultūros įvairovei, sklaidai ir prieinamumui, kaip regiono socialinės ir ekonominės pažangos pagrindui, ugdyti pilietinę savimonę, puoselėjant regionų išskirtinumą ir patrauklumą“. Šioje programoje teigiama, kad „nesuderintos kultūros ir švietimo įstaigų veiklos, vykdant neformalųjį ugdymą, kultūros įstaigos neišnaudoja visų galimybių rengdamos neformaliojo ugdymo programas“. Programoje pabrėžiama tarpinstitucinio bendradarbiavimo tarp kultūros ir švietimo įstaigų svarba ir numatyta kaip vienas iš uždavinių „skatinti regionų vietos kultūros plėtros, kultūrinio turizmo, švietimo, socialinių paslaugų integruotą teikimą, efektyviai išnaudojant vietos infrastruktūrą“.

3. Muziejinės edukacijos svarba ir galimybės

Mokyklos be formalaus švietimo dėmesį skiria ir vaikų kultūrinei edukacijai. Tai gali vykti įvairiomis formomis: per struktūruotą mokymo programą įgyvendinančias pamokas tokias kaip istorija, literatūra, teatras, muzika ir pan., o taip pat per popamokinio ugdymo programas, kurios skirtos turintiems polinkį konkrečiai kultūrinio pažinimo sričiai. Tačiau svarbu pažymėti, kad kultūrinės edukacijos srityje šalia mokyklų veikia ir įvairios kultūros įstaigos, ir, siekiant kokybiško kultūrinio ugdymo, aktualu apjungti švietimo ir kultūros institucijų bei organizacijų potencialą.

Muziejai, kaip išskirtinės mokymo ir mokymosi aplinkos, užima ypatingą vietą vaikų kultūrinio ugdymo procese. Muziejuose sukuriama ir įgyvendinama daug edukacinių programų, tai unikali mokymosi erdvė, kur mokomasi iš pirminių kultūros šaltinių. Muziejų edukacijos galimybės tampriai susijusios su bendruoju ir neformaliojo ugdymu, taip pat su savaiminiu mokymusi¹⁰. Šiuo požiūriu mokyklos ir muziejai yra ugdymo proceso partneriai.

Muziejų lankymas kaip formaliojo ugdymo programos dalis jau kelis dešimtmečius yra efektyviai naudojamas kai kuriose ES šalyse ir yra gerai vertinamas dėl galimybių naują informaciją (istorijos, archeologijos, menų, literatūros, gamtos, tikslųjų mokslų, inžinerijos ir kt. sričių) sieti su muziejaus tematika ir ekspozicijomis bei patraukliais ugdymo metodais.

Muziejų edukacijos specifiką lemia visa muziejinė mokymosi erdvė – muziejus, mokymosi objektai – eksponatai ir informacijos perdavimo priemonės – ekspozicijos, ekskursijos,

⁸ Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XI-977.

⁹ Regionų kultūros plėtros 2011–2020 m. programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. IV-639.

¹⁰ ES Mokymosi veiklų klasifikatoriuje apibrėžiamos 3 pagrindinės mokymosi formos (būdai) – formalusis švietimas, neformalusis švietimas ir savaiminis mokymasis. Pastarasis suvokiamas kaip neformaliojo mokymo dalis (žr. Valstybinio audito ataskaita. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra. 2013 m. birželio 28 d. Nr. VA-P-50-9-8. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/vartotojas/Downloads/ataskaita-svietimas.pdf)

specialios programos, seminarai, paskaitos, įvairūs konkursai, renginiai, filmai, koncertai, konferencijos ir kt. Taigi, skirtingai nei mokyklose, kuriose įgyvendinama apibrėžta mokymo programa, muziejinė edukacija yra lankstesnė, naudojanti įvairius ugdymo stilius ir metodus. Tyrimai, nagrinėjantys atminties ir supratimo sąryšį su žmogaus įtraukimu į mokymo procesą¹¹, rodo, kad žmonės linkę suprasti ir atsiminti 10 proc. to ką jie perskaito, 20 proc. to, ką išgirsta ir 30 proc. to, ką pamato (žiūrėdami paveikslus, filmus, parodas). Šalia to žmonės linkę suprasti ir atsiminti 70 proc. to, kas buvo išsakyta diskusijos ar aptarimo metu, ir 90 proc. to, ką jie patiria realioje ar sumodeliuotoje tikrovėje. Ši išvada pagrindžia muziejinės edukacijos, naudojančios įvairius mokymo metodus svarbą, siekiant veiksmingo mokymo(-si).

Todėl, suprantant visapusiško kultūrinio ugdymo svarbą, būtina siekti, kad bendradarbiavimas tarp muziejų ir mokyklų taptų efektyvesnis, skatinant mokytojų dėmesį muziejams, plačiau įtraukiant muziejų lankymą į bendrojo ugdymo programas.

Pateikiamos Muziejų ir mokyklų partnerystės plėtros gairės, parengtos projekto „Muziejus-mokykla-moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ gerosios patirties ir sukurtų produktų pagrindu. Projekto metu daugiau nei 100 dalyvių (muziejininkų, mokyklų, savivaldybių, ŠMM ir KM atstovų ir kitų specialistų) bendrų diskusijų metu buvo sukurta Muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo vizija ir jos pasiekimo kelrodis, apibendrinantis diskusijų metu pasiūlytas priemones, jų galimo įgyvendinimo iki 2025 m. laikotarpis.

Lietuvos muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo ir strateginės plėtros gairėse (toliau – Gairės) aptariama gairių rengimo metodika, esamos būklės analizė, tendencijų ir veiksmų apžvalga, SSGG analizė, muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo kūrimo ir strateginės plėtros kryptys ir uždaviniai.

Gairėse vartojamos svarbiausios sąvokos:

Edukacija – auklėjimas, lavinimas, švietimas¹².

Edukologija – ugdymo mokslas, susidedantis iš pedagogikos (vaikų ir jaunimo ugdymo mokslo) ir andragogikos (suaugusiųjų ugdymo mokslo)¹³.

Edukatorius – edukacijos specialistas¹⁴.

Formalusis švietimas – švietimas, vykstantis pagal teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas ir įregistruotas ugdymo programas, kurias baigus įgyjamas pradinis, pagrindinis, vidurinis, aukštesnysis arba aukštasis išsilavinimas ir (ar) kvalifikacija¹⁵.

Kultūrinis ugdymas – asmens vertybinių nuostatų, plataus kultūrinio akiračio formavimas, komunikacinių, meninių gebėjimų, kūrybinės saviraiškos ugdymas, prigimtinės vaiko kultūros plėtra¹⁶.

¹¹ Talboys, G. 1996. Using museums as an educational resources: An introductory handbook for students and teachers. Brookfield, Vermont: Ashgate Publishing Company

¹² Sąvoka pateikiama remiantis Tarptautinių žodžių žodynu.

¹³ Sąvoka pateikiama remiantis Enciklopediniu edukologijos žodynu, autorius Leonas Jovaiša, Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.

¹⁴ Pažymėtina, kad tokios sąvokos kaip „muziejų edukacinės programos“, „muziejinė edukacija“, „edukatoriai“ kaip vartojamosios sąvokos yra paplitę muziejų veiklą apibūdinančioje terminologijoje, tačiau nėra formaliai įteisintos, todėl yra svarbu susitarti dėl šių sąvokų turinio ir jas įteisinti.

¹⁵ Sąvoka pateikiama remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu, priimtu 2011 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-1281.

¹⁶ Sąvoka pateikiama remiantis Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2008 m. sausio 9 d. įsakymu nr. ISAK-43.

Kultūrinė asmens kompetencija – asmens gebėjimas suvokti ir vertinti kultūrinės realijas, dalyvauti kultūriniame gyvenime, puoselėti ir plėtoti kultūrinį paveldą, gebėjimas suvokti ir vertinti įvairias kultūros formas ir reiškinius¹⁷.

Mokykla – juridinis asmuo, valstybės narės juridinio asmens ar kitos organizacijos padalinys, įsteigtas Lietuvos Respublikoje teisės aktų nustatyta tvarka, kurio pagrindinė veikla yra formalusis arba (ir) neformalusis švietimas¹⁸.

Mokyklos bendruomenė – mokyklos mokytojai, mokiniai, jų tėvai (globėjai, rūpintojai) ir kiti asmenys, vienijami mokymo santykių ir bendrų švietimo tikslų¹⁹.

Mokymosi kultūrinė aplinka – mokyklos bendruomenės kuriama kultūra, darniam vystymuisi, mokymuisi skirtų pastatų architektūrinė visuma, sveika, estetiška, kūrybišką darbą skatinanti aplinka, kūrybinės laboratorijos, dirbtuvės, studijos, kitos kūrybinei, kultūrinei veiklai ir poilsiui skirtos mokyklos erdvės – sporto aikštynai, sodai, parkai ir kt.²⁰

Mokytojas – asmuo, ugdantis mokinius pagal formaliojo arba neformaliojo švietimo programas²¹.

Muziejus – juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė, viešoji įstaiga ar kitos teisinės formos juridinis asmuo, įsteigtas įstatymų nustatyta tvarka, kurio svarbiausia veikla yra kaupti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei populiarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus²².

Muziejų edukacija – sistemingas ir struktūrizuotas mokymasis ir mokymas muziejaus aplinkoje, panaudojant edukologijos moksle apibrėžtą ugdymo proceso struktūrą ir metodus, taip pat muziejuje saugomus eksponatus ir sukauptas žinias. Tai mokymosi, mokymo, ugdymo, lavinimo bei savišvietos veikla, kurios pagrindas yra muziejų rinkiniuose materialiuoju pavidalu sukaupta žmonijos, gamtos, kultūros, socialinių ryšių istorija ir patirtis²³.

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas²⁴.

Pasirenkamasis vaikų ugdymas – pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių vaikų ir jaunimo iki 19 metų (specialiųjų poreikių – iki 21 metų) ugdymas, teikiamas pagal pasirinktas neformaliojo vaikų ugdymo ir formalųjį švietimą papildančio vaikų ugdymo programas²⁵.

Švietimas – ugdymas ir išsilavinimo teikimas, savišvietą; taip pat mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), švietimo įstaigų, mokytojų ir kitų švietimo teikėjų, švietimo pagalbos specialistų veiklų visuma²⁶.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Sąvoka pateikiama remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu, priimtu 2011 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-1281.

¹⁹ Sąvoka pateikiama remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu, priimtu 2011 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-1281.

²⁰ Sąvoka pateikiama remiantis Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2008 m. sausio 9 d. įsakymu nr. ISAK-43.

²¹ Sąvoka pateikiama remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu, priimtu 2011 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-1281.

²² Sąvoka pateikiama remiantis Lietuvos Respublikos muziejų įstatymu, priimtu 1995 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. I-930.

²³ Sąvoka pateikiama remiantis Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. IV-711.

²⁴ Sąvoka pateikiama remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu, priimtu 2011 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-1281.

²⁵ Sąvoka pateikiama remiantis Pasirenkamojo vaikų ugdymo teikėjų atitikties nustatymo ir programų akreditavimo tvarkos aprašu, patvirtintu Ugdymo plėtotės centro direktoriaus 2012 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. VK-378.

²⁶ Sąvoka pateikiama remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu, priimtu 2011 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-1281.

Švietimo programa – iš anksto apibrėžtos formaliojo arba neformaliojo švietimo veiklos, kuria siekiama numatyto rezultato, aprašymas²⁷.

Švietimo įstaiga – mokykla, pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikianti įstaiga, kurios pagrindinė veikla – švietimo darbas ar (ir) švietimo pagalba²⁸.

Švietimo teikėjas – mokykla, laisvasis mokytojas ir kitas švietimo teikėjas (įstaiga, įmonė, organizacija, kuriai švietimas nėra pagrindinė veikla), šio Įstatymo nustatyta tvarka turintis teisę vykdyti švietimą²⁹.

Ugdymas – dvasinių, intelektinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokant³⁰.

II. STRATEGINIŲ GAIRIŲ RENGIMO METODIKA

Muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo ir strateginės plėtros gairės (iki 2025 m.) buvo rengiamos keturiais etapais.

Pirmojo etapo metu vadovaujantis parengta metodika išanalizuota dabartinė muziejų situacija, įskaitant jų ryšius su bendrojo ugdymo mokyklomis, identifikuoti esminiai klausimai, kurie turėtų būti sprendžiami.

Antrajame etape remiantis pirmojo etapo rezultatais ir vadovaujantis ateities scenarijų metodu (angl. *Future Scenario method*), dviejų dienų strateginio planavimo seminarų metu, kuriuose dalyvavo daugiau kaip 90 ekspertų, buvo parengta 16 alternatyvių ateities muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo scenarijų 2025 metams.

Trečiojo etapo metu sukurti ir atrinkti kokybiškiausi 6 alternatyvūs ateities scenarijai buvo vertinami atliekant Delphi apklausą (angl. *Delphi survey*), kurioje dalyvavo atrinkti 149 ekspertai. Delphi apklausa – anoniminės, sisteminės, apklausos metodas, kuomet, naudojant seriją klausimynų su užtikrinta grįžtamojo ryšio kontrole, vertinamos ekspertų nuomonės ir kuriamas sutarimas (konsensusas) dėl ateities scenarijų pageidaujamo ir įmanomo, atliekant reitingavimo veiksmus. Delphi apklausos tikslas – surinkti ir objektyviai, remiantis patikimomis socialinių mokslų metodologijomis, apibendrinti ekspertų žinias, reikalingas scenarijų pasirinkimui jo patikslinimui ir išplėtojimui. Šio metodo taikymas užtikrino didesnę objektyvumą ir leido kiekybiškiau, patikimiau išanalizuoti kokybinius duomenis tokiu būdu užtikrinant, kad visi ateities scenarijai nebūtų pervertinti ar neįvertinti dėl atskirų asmenybių dominavimo ekspertų diskusijos metu ar blogai moderuojamo diskusijos proceso.

Ketvirtojo etapo metu buvo parengtos Lietuvos Muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo ir strateginės plėtros gairės iki 2025 m., apimančios: vidinių ir išorinių veiksmų (politinių, teisinių, ekonominių, socialinių, technologinių) analizę; stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizę; viziją; prioritетines plėtros kryptis ir tikslus; o taip pat rekomendacijas dėl galimų priemonių, skirtų pasiekti iškeltus tikslus ir uždavinius. Strateginės plėtros gairės buvo rengiamos remiantis užsienio šalių (ypač Jungtinės Karalystės ir Danijos) patirtimi ir Lietuvos situacijos analize, taip pat seminarų metu surinkta informacija.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ten pat.

³⁰ Sąvoka pateikiama remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu, priimtu 2011 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-1281.

III. ESAMOS MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ BENDRADARBIAVIMO BŪKLĖS ANALIZĖ

Apžvelgiant esamą muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo situaciją:

1. Pateikiamos pagrindinės muziejų ir mokyklų bendradarbiavimu daugiau ar mažiau suinteresuotos ar tam įtaką darančios ar galinčios daryti šalys;
2. Analizuojamos muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo prielaidos, įvertinant įvairius šiam procesui įtaką turinčius aspektus.

1. SUINTERESUOTOS ŠALYS (ORGANIZACIJOS, ASMENYS)

Apžvelgiant muziejų ir mokyklų bendradarbiavimu daugiau ar mažiau suinteresuotas ar tam įtaką darančias / galinčias daryti šalis, jos grupuojamos į stambesnes kategorijas:

- vartotojai (moksleiviai ir tėvai bei jų organizacijos);
- „kultūros/muziejų lauko“ organizacijos;
- „švietimo/mokyklų lauko“ organizacijos;
- visuomenės intereso grupės.

Analizei taikomas suinteresuotų šalių analizės modelis „Galia versus suinteresuotumas“ (Eden ir Ackerman, 1998³¹), kuriuo remiantis visas šalis galima suskirstyti į kelias grupes pagal tai, kiek jos yra suinteresuotos vienu ar kitu reikalu ar problema, kokią turi įtakos galią. Šis modelis leidžia nustatyti, į kokių žaidėjų interesus bei galią būtina atsižvelgti, kurias šalių tarpusavio priklausomybes bei kokį elgesį reikia skatinti ir kokius argumentus naudoti, siekiant norima linkme pakeisti šalių požiūrius. Modelio esmė – matrica, formuojama dviejų – galios ir suinteresuotumo – ašių. Visos šalys gali būti suskirstytos į vieną iš keturių laukelių: „žaidėjai“ (didelis suinteresuotumas ir didelė galia), „konteksto formuotojai“ (mažas interesus, didelė galia), „subjektai“ (didelis suinteresuotumas, bet maža galia) ir „minia“ (mažas interesus ir maža galia).

VARTOTOJAI – MOKSLEIVIAI IR TĖVAI BEI JŲ ORGANIZACIJOS

2012 m. visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atliktos apklausos (toliau – Vilmorus, 2012)³² metu nustatyta, kad 72 proc. visų apklaustų moksleivių ir studentų žino, kad muziejuose vyksta edukacinės programos, 40 proc. apklaustų moksleivių jose dalyvavo; 98 proc. edukacinėse programose dalyvavusių moksleivių atsakė, kad jiems tai buvo naudinga ar greičiau naudinga; 92 proc. moksleivių edukacines programas vertina gerai arba labai gerai; 80 proc. apklaustų moksleivių ir 83 proc. visų apklaustųjų mano, kad muziejų lankymas turėtų būti įtrauktas į mokyklų bendrojo ugdymo programas. Kita vertus, nors moksleiviai, ypač vyresnių klasių, ir dalyvauja sprendimo priėmimo kokioje edukacinėje programoje dalyvauti, vis dėl to jie pripažįsta, kad muziejuose lankosi visų pirma todėl, kad išvykas į juos organizuoja mokykla, o lankymosi muziejuose dažnumas priklauso nuo to, kaip glaudžiai bendradarbiauja mokykla ir muziejus (Vilmorus, 2012). Moksleivių tėvai taip pat pripažįsta edukacinių programų vertę ir yra

³¹Eden, C., Ackermann, F. 1998. Making Strategy: The Journey of Strategic Management. P. 122. London: Sage Publications.

³² Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“. 2012. Lietuvos muziejų edukacinės veiklos įvertinimo ir mokinių ir mokytojų poreikių tyrimas. Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa; respondentų skaičius N=1002, tyrimo objektas – 16-74 m. Lietuvos gyventojai (Vilmorus, 2012). Prieiga per internetą: http://www.museums.lt/PDF/LM_educacines_veiklos_tyrimas_2012_06_30_vp.pdf

suinteresuoti savo vaikų ugdymo kokybe. Tačiau, anot mokytojų, sprendimo procese jie nedalyvauja (Vilmorus, 2012). Taigi, tiek moksleiviai, tiek jų tėvai, nors ir yra suinteresuoti glaudesniu muziejų ir mokyklų bendradarbiavimu, tačiau jų galia daryti įtaką šiam procesui yra labai ribota.

Pagrindinės moksleivių ir jų tėvų interesus atstovaujančios organizacijos – Lietuvos moksleivių sąjunga, Lietuvos mokinių parlamentas ir Lietuvos Tėvų forumas.

„KULTŪROS / MUZIEJŲ LAUKAS“

Muziejai ir muziejininkai. Tai labiausiai muziejų ir mokyklų bendradarbiavimu suinteresuota grupė, kadangi muziejinė edukacija yra viena iš muziejaus veiklos sričių, kuri pagal LR muziejų įstatymą atitinka populiarinimą, o pagal ICOM³³ muziejaus apibrėžimą – populiarinimą ir eksponavimą mokslo, studijų ir laisvalaikio tikslais.

2013 m. Kultūros ministerijos duomenimis³⁴ Lietuvoje veikė 107 muziejai (4 nacionaliniai, 17 respublikinių, 62 savivaldybių, 18 žinybinių ir 6 nevalstybiniai muziejai bei viešosios įstaigos). Lietuvos muziejai iš viso yra parengę 1766 edukacinių užsiėmimų temas. 2013 m. muziejuose parengtos 499 edukacinės programos, prarasta apie 16,5 tūkst. edukacinių užsiėmimų, kuriuose dalyvavo 360 tūkst. dalyvių. Dauguma muziejų 2013 m. atnaujino savo ekspozicijas³⁵, iš viso buvo atnaujintos 176 muziejų ekspozicijos (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Muziejų veikla (2013 m.)

	Edukacinių užsiėmimų temų sk. iš viso	Per metus parengtų edukacinių užsiėmimų temų sk.	Per metus surengtų edukacinių užsiėmimų sk.	Edukacinių užsiėmimų dalyvių sk. per metus	Per metus atnaujintų muziejaus ekspozicijų sk. / muziejų sk. per metus neatnaujinusių ekspozicijas
Nacionaliniai muziejai	360	165	3899	73731	22
Respublikiniai muziejai	359	63	4572	109839	28 / 3
Savivaldybių muziejai	936	226	6357	140098	113 / 22
Žinybiniai muziejai	58	22	1170	25795	10 / 12
Nevalstybiniai muziejai ir viešosios įstaigos	53	23	459	10936	3 / 3
Iš viso	1766	499	16457	360399	176 / 40

Šaltinis: <http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Muziejai-ir-galerijos>

2013 m. Lietuvos muziejuose dirbo 3170 darbuotojų, iš jų 1052 muziejininkai, 1615 kiti darbuotojai, 440 administracijos darbuotojų. Muziejuose dirbantys specialistai nuolat tobulina savo kompetenciją. 2013 m. 30 proc. Lietuvos muziejuose dirbančių specialistų dalyvavo seminaruose, kursuose, stažuotėse (žr. 2 lentelę).

³³ ICOM – tai tarptautinė nevyriausybinė muziejų ir muziejininkų organizacija, įsteigta muziejininkystės ir kitų su muziejų vadyba ir veikla susijusių interesų plėtojimui. Prieiga per internetą:

http://www.muziejai.lt/Informacija/icom_statutas.htm

³⁴ <http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Muzieju-statistika>

³⁵ 2013 muziejų statistika. Kultūros ministerijos duomenys. Prieiga per internetą:

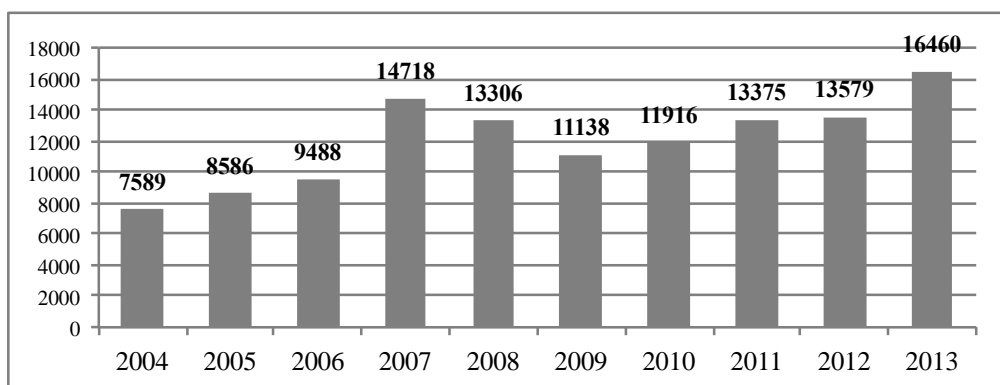
<http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Muziejai-ir-galerijos>

2 lentelė. Muziejų darbuotojai (2013 m.)

	Muziejaus darbuotojų sk. iš viso	Administracijos darbuotojų sk.	Muziejininkų sk.	Kitų darbuotojų sk.	Dalyvavusių seminaruose, kursuose, stažuotėse muziejaus darbuotojų sk. / proc.
Nacionaliniai muziejai	1003	60	382	561	225 / 22
Respublikiniai muziejai	981	125	289	567	233 / 24
Savivaldybių muziejai	926	208	319	399	415 / 45
Žinybiniai muziejai	128	29	48	51	34 / 27
Nevalstybiniai muziejai ir viešosios įstaigos	69	18	14	37	24 / 35
Iš viso	3107	440	1052	1615	931 / 30

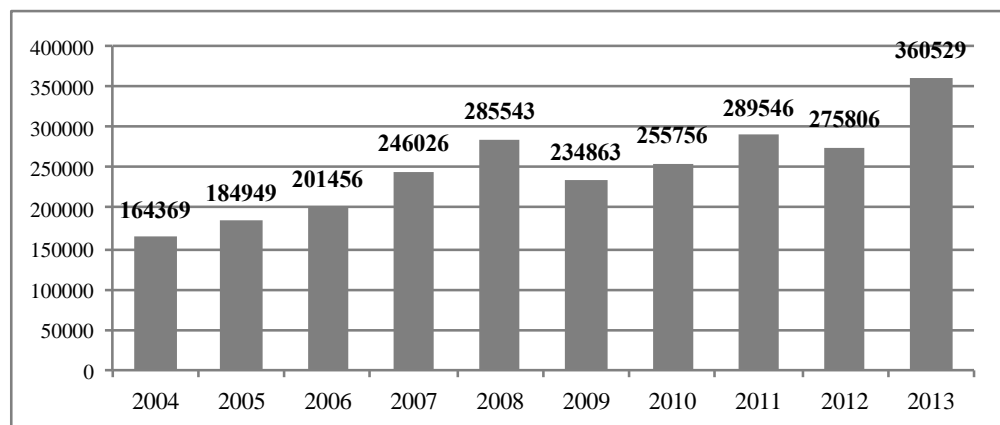
Šaltinis: <http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Muziejai-ir-galerijos>

Vertinant muziejų edukacinės veiklos raidą, galima teigti, kad nuo 2004 m. iki 2007 m. edukacinė veikla muziejuose buvo nuosekliai plėtojama – didėjo edukacinių užsiėmimų ir jų dalyvių skaičius, tačiau, ekonominės krizės pasekoje, 2008 m. edukacinės veiklos rodikliai krito. Nuo 2009 m. muziejų edukacinė veikla vėl pagyvėjo – vedamų edukacinių užsiėmimų ir jų dalyvių skaičius ėmė augti. Palyginti su 2009 m., muziejų edukacinių užsiėmimų skaičius 2013 m. padidėjo 48 proc., o edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičius – 54 proc. (žr. 1, 2 pav.).

Šaltinis: <http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Muziejai-ir-galerijos>

1 pav. Edukacinių užsiėmimų skaičius

Šaltinis: <http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Muziejai-ir-galerijos>

2 pav. Edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičius

2012 m. apklausos duomenimis (Vilmorus 2012), 28 proc. muziejų turėjo muziejaus edukatoriaus etatus, 78 proc. muziejininkų pasisakė už tai, kad toks etatas muziejuje būtų įsteigtas. 81 proc. muziejininkų, atsakingų už edukacinę veiklą, teigė, kad muziejuje organizuojamos edukacinės programos yra derinamos su mokyklomis. 90 proc. apklaustų muziejų darbuotojų nuomone, muziejų lankymas turėtų būti įtrauktas į mokyklų bendrojo ugdymo programą (Vilmorus, 2012).

Lietuvos muziejų asociacija (toliau – LMA) – savanoriška šalies muziejų organizacija, vienijanti 90 muziejų. Asociacijos tikslas – telkti muziejus bendrai veiklai, organizuoti ir skatinti juos bendradarbiauti. Asociacija teikia muziejams metodinę pagalbą ir informaciją, leidžia žurnalą „Lietuvos muziejai“, organizuoja muziejininkų kvalifikacijos tobulinimą, dalyvauja realizuojant kultūros ir švietimo programas³⁶. LMA Švietimo sekcija inicijuoja metodinės medžiagos kūrimą bei teikia muziejams metodinę pagalbą edukacijos srityje, skatina kolegų mokymąsi vieni iš kitų, bendradarbiauja su valstybinėmis švietimo institucijomis, visuomeninėmis organizacijomis pristatant visuomenei švietėjišką muziejų veiklą³⁷. Naujausias tokios veiklos pavyzdys – ES SF lėšomis finansuojamas projektas „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų partnerystės tinklas“ (2011 m. lapkričio – 2015 m. gegužės mėn.)³⁸.

Muziejininkų, atsakingų už edukacinę veiklą, apklausos metu 59 proc. respondentų atsakė jaučiantys Lietuvos muziejų asociacijos susidomėjimą edukacinėmis programomis bei jų palaikymą ir paramą šioje srityje (Vilmorus, 2012).

Savivaldybių muziejų bendrija. Bendrija vienija 47 Lietuvos savivaldybių muziejus. Bendrijos tikslai – kurti muziejų veiklos plėtojimo projektus, teikti projektus ir pasiūlymus Vyriausybei ir vietinės valdžios organams dėl teisės aktų, susijusių su Lietuvos Respublikos miestų ir rajonų savivaldybių muziejų veikla, teikti metodinę bei kitokią pagalbą asociacijos nariams, rūpintis asociacijos narių kvalifikacijos tobulinimu. Bendrija yra viena iš respublikinių edukacinių programų mugių rengėjų.

Muziejų taryba. Muziejų taryba yra visuomeniniais pagrindais veikianti institucija, atliekanti eksperto ir konsultanto funkcijas sprendžiant muziejų politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimus³⁹. Svarbiausias Tarybos uždavinys yra teikti Kultūros ministerijai pasiūlymus dėl kultūros politikos muziejininkystės srityje formavimo bei šios politikos įgyvendinimo. Taryba teikia pasiūlymus bei išvadas muziejų plėtotės strategijos, muziejininkystės programų vykdymo klausimais; svarsto muziejų programas ir projektus, teikia pasiūlymus dėl jų finansavimo iš valstybės biudžeto; teikia Kultūros ministerijai pasiūlymus dėl muziejų veiklą reglamentuojančių dokumentų rengimo bei tobulinimo; nagrinėja atskirų muziejų veiklos bei muziejų sistemos funkcionavimo klausimus; teikia mokymo ir mokslo įstaigoms pasiūlymus dėl muziejininkystės specialistų rengimo, tobulinimo bei muziejininkystės mokslo plėtojimo; svarsto kitus muziejininkystės klausimus, dėl kurių į Tarybą kreipiasi kultūros ministras⁴⁰.

Kultūros ministerija. Kultūros ministerija formuoja valstybės politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, o įstatymų nustatytais atvejais – ją įgyvendina kultūros

³⁶ Pranešimas spaudai. Pamokos muziejuose – ilgalaikio bendradarbiavimo perspektyva. Lietuvos muziejų asociacija, 2014 m. kovo 12 d. Prieiga per internetą: http://www.museums.lt/PDF/MMM_2014_spaudai.pdf

³⁷ http://www.museums.lt/sekcijos/svietimo_sekcija.htm

³⁸ Žr. projekto metu sukurtą svetainę internete www.muziejuedukacija.lt

³⁹ Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, priimtas 1995 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. I-930 (aktuali redakcija).

⁴⁰ Muziejų tarybos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2003 m. spalio mėn. 29 d. įsakymu Nr. ĮV-389. Prieiga per internetą: http://www.muziejai.lt/Informacija/muziejų_tarybos_nuostatai.htm

ministrui pavestose valdymo srityse. Ministerija, siekdama jai nustatytų veiklos tikslų, kultūros paveldo srityje finansuoja muziejų plėtojimo, muziejinių vertybių restauravimo ir mokslinio tyrimo programas, nustato ministerijai pavaldžių muziejų teikiamų mokamų paslaugų sąrašą; kultūrinės edukacijos srityje – bendradarbiauja su Švietimo ir mokslo ministerija siekdama užtikrinti, kad kultūros paveldo teorinis ir praktinis pažinimas būtų integruoti į formaliojo ir neformaliojo švietimo programas. Ministerija taip pat atlieka 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos veiksmų programos tarpinės institucijos funkcijas⁴¹. Kultūros ministerijoje už muziejų veiklos sritį atsakingas Informacinės visuomenės plėtros skyrius.

Ministerijos 2013-2015 m. strateginiame veiklos plano programoje „Kultūros rėmimo fondas“ yra priemonės „Vykdėti edukacijos specialistų kultūros srityje rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programas“ (jų pagrindu numatyta iki 2015 m. parengti 150 edukacijos specialistų) bei „Pritaikyti muziejų ekspozicijas ir parodas vaikams ir jaunimui“ (kasmet numatyta skirti po 300 tūkst. Lt ir tokiu būdu kasmet vaikams ir jaunimui pritaikyti po 10 muziejų ekspozicijų)⁴².

Šiuo metu ministerija rengia Muziejų strateginių plėtros kryptių 2015-2020 m. dokumentą, kurio projekte numatyta, kad viena iš 5 strateginių plėtros kryptių – „stiprinti aktyviais, įtraukiančiais kūrybiniais mokymo ir mokymosi principais pagrįstą, sąveikaujančią su formaliojo ugdymo programomis, neformaliu ugdymu, savišvieta, mokymusi visą gyvenimą bei atitinkančią įvairių visuomenės grupių poreikius ir lūkesčius edukacinę veiklą muziejuose“⁴³.

Taigi, Kultūros ministerijai yra patikėtas kultūros politikos formuotojo vaidmuo bei lyderystė muziejų edukacijos srityje. Kita vertus, tik 40 proc. apklaustų muziejų darbuotojų teigė jaučiantys kultūros ministerijos susidomėjimą edukacinėmis programomis, jų palaikymą ir paramą (Vilmorus, 2012).

Lietuvos kultūros taryba. Lietuvos kultūros tarybos paskirtis – pagal kompetenciją įgyvendinti valstybės politiką kultūros ministrui pavestose valdymo srityse. Kultūros taryba tarp kitų funkcijų finansuoja kultūros ir meno programas, projektus ir kitokias priemones, dalyvauja rengiant ir įgyvendinant Europos Sąjungos ir kitų valstybių finansinės paramos programas, pagal kompetenciją administruoja kultūros sektoriui skirtas paramos lėšas⁴⁴.

Muziejininkų mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo organizacijos. Šiuo metu muziejų specialistus darbui muziejuose ruošia Vilniaus universiteto Komunikacijų fakultetas (magistro studijų programa Paveldo informacija ir komunikacija). Likvidavus Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centrą, muziejininkų kvalifikacijos tobulinimu sistemingiau rūpinasi tik Lietuvos muziejų asociacija.

„ŠVIETIMO / MOKYKLŲ LAUKAS“

Mokyklos / mokytojai. Mokyklų pagrindinė veikla yra formalusis arba (ir) neformalusis švietimas. Formalusis švietimas – švietimas, vykdomas pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas ir įregistruotas švietimo programas, kurias baigus įgyjamas pradinis, pagrindinis, vidurinis arba aukštasis išsilavinimas ir (ar) kvalifikacija arba pripažįstama

⁴¹Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos nuostatai, patvirtinti LRV 2010 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 1469.

⁴²Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2013-2015 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2013 m. kovo 27 d. įsakymu Nr. ĮV-247. Prieiga per internetą: <http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Planai>

⁴³ <http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Muziejai-ir-galerijos>

⁴⁴LRKM. 2012. Lietuvos kultūros tarybos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2012 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. ĮV-882.

kompetencija, reikalinga įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai atlikti. Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas⁴⁵.

2013-2014 m. Lietuvoje veikė 1 208 bendrojo ugdymo mokyklos, kuriose mokėsi 357 530 mokinių ir dirbo 34 360 pedagogų. Per pastaruosius metus Lietuvoje tiek mokyklų, tiek mokinių bei mokytojų skaičius mažėjo. Palyginus 2009-2010 ir 2013-2014 m. m., bendrojo ugdymo mokyklų sumažėjo 12 proc., moksleivių – 19 proc., o pedagogų – 14 proc. (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Bendrojo ugdymo mokyklų, pedagogų ir mokinių skaičius (2013 -2014 m.).

	Pedagogų skaičius	Mokinių skaičius	Bendrojo lavinimo mokyklų skaičius
2013-2014 m. m.	34360	357530	1208
2012-2013 m. m.	35826	373874	1242
2011-2012 m. m.	37436	392922	1309
2010-2011 m. m.	38104	415873	1321
2009-2010 m. m.	39842	440504	1364

Šaltinis: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=b0740b95-6183-4187-83bb-61da4831ab57>

Muziejų siūlomos edukacinės programos – sparčiai populiarėjanti neformalaus švietimo priemonė. Pavyzdžiui, auklėtojai paprastai 2-3 kartus per metus veda savo klasę į muziejų ir būtent mokytojai didžiąja dalimi nusprendžia, kada ir į kokį muziejų vykti (Vilmorus, 2012). Nenuostabu, kad muziejininkai mokytojų asmenyje mato partnerį: 60 proc. apklaustų muziejų darbuotojų atsakė jaučiantys švietimo institucijų susidomėjimą edukacinėmis programomis, jų palaikymą ir paramą (Vilmorus, 2012).

Būsimi mokytojai (studentai) ir juos ruošiančios aukštosios mokyklos. Ilgalaikėje perspektyvoje suinteresuota grupė yra ne tik dabartiniai, bet ir būsimi mokytojai, t.y. studentai, siekiantys tapti mokytojais, todėl prie šios grupės galima priskirti ir pedagogus ruošiančias Lietuvos aukštąsias mokyklas, visų pirma – Lietuvos edukologijos universitetą.

Mokyklų, mokyklų vadovų ir mokytojų asociacijos. Švietimo srityje veikia daug nevyriausybinių organizacijų, kurios taip pat vienaip ar kitaip gali būti suinteresuotos glaudesniu muziejų ir mokyklų bendradarbiavimu bei turi jam tiesioginę ar netiesioginę įtaką. Lietuvos gimnazijų asociacija, Lietuvos pagrindinių mokyklų asociacija, Lietuvos mokyklų vadovų asociacija, Lietuvos pradinio ugdymo pedagogų asociacija, Lietuvos socialinių pedagogų asociacija, dalykų mokytojų asociacijos (pvz. geografijos, muzikos, lietuvių kalbos ir literatūros, matematikos) ir kt.

Bendrojo ugdymo taryba. Bendrojo ugdymo taryba yra valstybės švietimo savivaldos institucija, skatinanti visuomenės dalyvavimą formuojant švietimo politiką ir priimant švietimo sprendimus. Taryba inicijuoja ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, bendrojo ugdymo turinio, programų kaitos darbus (modelių, programų projektų kūrimą ir kt.); inicijuoja, svarsto ugdymo organizavimo, metodų, turinio ir mokytojų kvalifikacijos ir profesinės raidos, mokyklų aprūpinimo dermės klausimus; pritaria ugdymo turinio, programų kaitos, organizavimo, mokymo metodikos projektams ir reikia rekomendacijas dėl valstybinės ikimokyklinio,

⁴⁵Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas LR Seimo 2011 m. kovo 17 d. sprendimu Nr. XI-1281.

priešmokyklinio, bendrojo ugdymo strategijos ir politikos formavimo Švietimo ir mokslo ministerijai⁴⁶.

Švietimo ir mokslo ministerija. Švietimo ir mokslo ministerija formuoja valstybės politiką formaliojo ir neformaliojo švietimo srityje, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą⁴⁷. Už neformalųjį švietimą atsakingas Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo departamento Neformalaus ugdymo ir švietimo pagalbos skyrius.

Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos⁴⁸ trečiasis tikslas – užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius. Šio tikslo pagrindime konstatuojama, kad „vien formaliojo ugdymo turiniu nesuteikiama pakankamai galimybių saviraiškai, lyderystei realizuoti, charakteriui ir tapatybei sukurti, tautinei savimonei atsirasti, kultūros kūrėjo vaidmeniui įsisąmoninti, kūrybos laisvei ir kūrybiškumui skleisti, gamtos pažinimui ir verslumui ugdyti. Kultūrinės saviraiškos poreikis šiuo metu sukuria didžiulį spaudimą formaliajam švietimui, kuris dažnai nepajėgus atliepti visų poreikių ir lūkesčių nesukurdamas formaliojo turinio perkrovos pavojaus [...] Į neformalųjį švietimą menkai įtraukiami arba neįsitraukia muziejai, bibliotekos, kitos kultūros, meno įstaigos ir kiti potencialūs neformaliojo švietimo teikėjai, pernelyg menkas dėmesys kreipiamas į esamų ir potencialių neformaliojo švietimo teikėjų pedagoginę kvalifikaciją“. Vienas iš šio strategijos tikslo uždavinių – plėtoti formaliojo ir neformaliojo švietimo integralumą ir tarpusavio papildomumą, diegti atvirus ir lanksčius mokymosi būdus.

Strategijos ketvirtasis tikslas – „garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje“. Vienas iš šio tikslo uždavinių – stiprinti kultūros įstaigų galimybes dalyvauti mokymosi visą gyvenimą procese. Įgyvendinant strategiją siekiama neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalį padidinti nuo 27,4 proc. (2012) iki 60 proc. 2017 m. ir 100 proc. – 2022 m.

Švietimo ir mokslo ministerijos 2015-2017 metų strateginio veiklos plano projekte⁴⁹ prie esamos situacijos silpnųjų nurodoma maža neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalis (27,4 proc. 2012 m.); mokiniai turi nevienodas galimybes naudotis neformaliojo švietimo galimybėmis; į neformalųjį švietimą menkai įtraukiamos kultūros, meno įstaigos ir kiti potencialūs neformaliojo švietimo teikėjai; pernelyg menkas dėmesys kreipiamas į esamų ir potencialių neformaliojo švietimo teikėjų pedagoginę kvalifikaciją; nepakankamas formaliojo ir neformaliojo švietimo integralumas bei tarpusavio papildomumas; mažėjant bendrojo ugdymo mokyklų skaičiui kaimo vietovėse, kaimo gyventojams neformalusis švietimas tampa sunkiai prieinamas. Pagal strategijos programos „Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimas“ trečiojo tikslo – Įtraukti vaikus mokytis ir išskleisti individualius gebėjimus – ketvirtąjį uždavinį – Integruoti formalųjį ir neformalųjį švietimą – numatyta eilė muziejų ir

⁴⁶Bendrojo ugdymo tarybos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 26 d. įsakymu Nr. V-1442.

⁴⁷Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 21 d. nutarimu Nr. 914 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1457 redakcija).

⁴⁸Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745

⁴⁹Švietimo ir mokslo ministerijos 2015-2017 metų strateginio veiklos plano projektas. 2014. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/planaimo_dokumentai/Ministerijos%202015%E2%80%932017%20m_%20strateginio%20veiklos%20plano%20projektas%20%282014-06-12%29.pdf

mokyklų bendradarbiavimui palankių priemonių: plėtoti neformalųjį vaikų švietimą ir rezultatų pripažinimą; padidinti neformaliojo vaikų švietimo įvairovę ir prieinamumą; plėtoti vaikų ir jaunimo neformalaus ugdymosi galimybes.

Taigi, Švietimo ir mokslo ministerija, formuodama švietimo politiką ir koordinuodama jos įgyvendinimą, skiria nemažą dėmesį vaikų neformaliajam švietimui ir jo integravimui į formalųjį švietimą. Kita vertus, bent kol kas muziejininkai (ar objektyviai, ar dėl nepakankamo informuotumo) pasigenda realių veiksmų, kurie atvertų galimybes aktyvesniam muziejų ir mokyklų bendradarbiavimui – tik 29 proc. apklaustų muziejų darbuotojų atsakė jaučiantys Švietimo ir mokslo ministerijos susidomėjimą edukacinėmis programomis, jų palaikymą ir paramą (Vilmorus, 2012).

Ugdymo plėtotės centras ir kitos švietimo pagalbos tarnybos. Siekiant didinti švietimo veiksmingumą, Lietuvoje yra sukurtas tinklas savivaldybių, valstybinių ir nevalstybinių mokytojų švietimo centrų bei švietimo pagalbos tarnybų, kurios teikia mokytojams ir švietimo teikėjams metodinę pagalbą.

Ugdymo plėtotės centras (toliau – UPC), kurio savininko teises ir pareigas įgyvendina Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, vykdo ugdymo procesų Lietuvoje stebėseną, inicijuoja edukacinių inovacijų diegimą ugdymo procese ir vertina jų tobulinimo bei diegimo efektyvumą; formuoja bendrojo ugdymo bei neformaliojo vaikų ir suaugusiųjų švietimo turinį, koordinuoja ugdymo turinio pritaikymą skirtingų poreikių besimokančiųjų grupėms; koordinuoja ir inicijuoja bendrojo ugdymo bei neformaliojo vaikų ir suaugusiųjų švietimo ugdymo metodinės medžiagos rengimą, paiešką, sisteminimą, diegimą ir sklaidą; formuoja ir koordinuoja nuolatinio (nepertraukiamo) mokymosi ir kvalifikacijos tobulinimo sistemą; organizuoja ir atlieka pedagogų/andragogų kompetencijų tobulinimo programų bei jas įgyvendinančių institucijų ekspertinį vertinimą ir akreditavimą⁵⁰.

Nepriklausomos organizacijos, veikiančios ugdymo kaitos srityje. Ugdymo kaitos srityje aktyviai veikia ne viena nepriklausoma organizacija, pvz. VšĮ „Ugdymo inovacijų centras“, VšĮ „Mokyklų tobulinimo centras“ ir kt. Nors ir neturėdamos tiesioginės įtakos sprendimams, kurie paskatintų muziejų ir mokyklų bendradarbiavimą, vis dėl to šios organizacijos gali būti labai reikalingais partneriais diegiant tokias ugdymo inovacijas, kaip pamokos muziejuose ir pan.

VISUOMENĖS INTERESO GRUPĖS

Savivaldybės taryba ir administracija. Savivaldybių priskyrimas šiai suinteresuotų grupių kategorijai yra sąlyginis. Būdamos tiek mokyklų, tiek muziejų steigėjos, savivaldybės gali būti priskirtos ir prie muziejų ir mokyklų „lauko“. Be to, būdamos arčiausiai vartotojo – moksleivių ir jų tėvų – savivaldybės turėtų geriausiai žinoti jų poreikius ir atstovauti jų, o tuo pačiu ir plačiosios visuomenės, interesus.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu⁵¹, ikimokyklinis vaikų ugdymas, vaikų ir jaunimo papildomas ugdymas bei užimtumas, profesinis mokymas yra savarankiškosios savivaldybių funkcijos. Tuo tarpu vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo ugdymo organizavimas bei gyventojų bendrosios kultūros ugdymas ir etnokultūros puoselėjimas

⁵⁰Ugdymo plėtotės centro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 15 d. įsakymu Nr. V-243.

⁵¹Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, priimtas LR Seimo 1994 m. liepos 7 d. sprendimu Nr. I-533, nauja redakcija priimta LR Seimo 2000 m. spalio 12 d. sprendimu Nr. VIII-2018.

(dalyvavimas kultūros plėtros projektuose, muziejų, teatrų bei kitų kultūros įstaigų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas, likvidavimas ir jų veiklos priežiūra, savivaldybių viešųjų bibliotekų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas ir jų veiklos priežiūra) yra priskirtosios (ribotai savarankiškos) savivaldybių funkcijos. Kadangi priskirtąsias funkcijas savivaldybės atlieka atsižvelgdamos į vietos sąlygas ir aplinkybes, atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklui ir neformaliajam vaikų švietimui skiriamas finansavimas yra labai netolygus, kas vertinama kaip socialiai neteisinga⁵².

Įstatymų suteikiami įgaliojimai ir centrinė vieta organizuojant tiek vaikų bendrąjį ugdymą, tiek gyventojų bendrosios kultūros ugdymą suteikia savivaldybėms galimybes turėti reikšmingą įtaką muziejų ir mokyklų bendradarbiavimui. Tačiau, muziejinių vertinimu, stinga suinteresuotumo tai daryti – tik 36 proc. apklaustų muziejų darbuotojų atsakė jaučiantys savivaldybių susidomėjimą edukacinėmis programomis, jų palaikymą ir paramą (Vilmorus, 2012).

Galimi partneriai. Neformalųjį švietimą teisės aktų nustatyta tvarka gali teikti visi švietimo teikėjai – mokyklos, laisvieji mokytojai bei įstaigos, įmonės, organizacijos, kuriems švietimas nėra pagrindinė veikla⁵³. Todėl be muziejų šios srityje veikia labai daug kitų organizacijų, kurios vienaip ar kitaip papildo muziejų veiklą – meno ir sporto mokyklos, bibliotekos, kiti neformalaus ugdymo centrai.

Pastaruoju metu populiarėjant edukacinėms programoms, kaip laisvalaikio praleidimo formai, daugėja ir šių paslaugų teikėjų. Tuo užsiima kaimo turizmo sodybos (pvz. sodyba „Grikucis“), amatų centrai (pvz. Šlyninkos malūnas, Amatų gildija), laisvalaikio centrai (pvz. Druskininkų vandens pramogų parkas siūlo edukacinę programą „Tavo pamokos Druskininkuose“), maitinimo įstaigos (pvz. Senoji kibininė Trakuose siūlo „Parodomąją šimtalapio kepimo pamokėlę“), kaimo bendruomenės (pvz. Adomynės kaimo bendruomenė siūlo programą „Adomynės lobio ieškojimas“). Dauguma tokių „alternatyvių“ (ne muziejinių) edukacinių programų organizatorių reklamuoja sietainėse www.edukacinesprogramos.lt ir www.edukacijos.lt.

Kadangi tiek formalus ir neformalus švietimas, tiek muziejų veikla nėra savitikslių, o nukreipta į bendresnių tikslų siekimą – kūrybingumo, pilietiškumo, verslumo ugdymą ir pan. – muziejų ir mokyklų bendradarbiavimu netiesiogiai suinteresuota daug įvairių kitų organizacijų: profesinės grupės, susijusios su muziejų ir jų edukacinių užsiėmimų tematika (ūkio šakų asociacijos, kūrėjų sąjungos, profesijų gildijos ir pan.), aplinkosaugos ir paveldosaugos institucijos ir nevyriausybines organizacijas (Aplinkos ir Kultūros ministerijos, Kultūros paveldo departamentas ir kt.), visuomenės sveikatos ir nusikaltimų prevencijos organizacijos (Sveikatos, Socialinių reikalų ir darbo, Vidaus reikalų ministerijos), verslumą ir kūrybiškumą skatinančios organizacijos (Ūkio ministerija, Žinių ekonomikos forumas, verslo asociacijos) ir kt. Kita vertus, šių organizacijų galia daryti įtaką muziejų ir mokyklų bendradarbiavimui labai ribota ir gali būti pasitelkta netiesiogiai.

⁵²Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. V- 554 redakcija.

⁵³Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas LR Seimo 2011 m. kovo 17 d. sprendimu Nr. XI-1281.

2. MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ BENDRADARBIAVIMO TINKLAS / PROCESAS

Nagrinėjant muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo prielaidas, analizuojami įvairūs šiam procesui įtaką turintys aspektai:

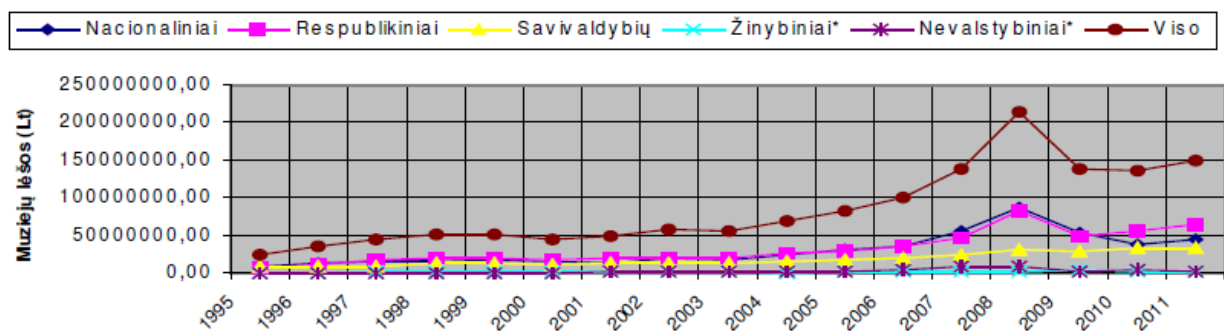
- Edukacinės veiklos finansavimas;
- Edukacinės veiklos koordinavimas;
- Muziejinės edukacinės veiklos turinys ir jos organizavimas;
- Edukacinės veiklos personalo kvalifikacija;
- Edukacinių programų akreditavimas;
- Informacijos apie muziejinę edukaciją sklaida / rinkodara.

EDUKACINĖS MUZIEJŲ VEIKLOS FINANSAVIMAS

Muziejų įstatymo⁵⁴ 12 straipsnis „Muziejų finansavimas ir lėšos“ nurodo, kad:

1. Nacionaliniai muziejai finansuojami iš Lietuvos valstybės biudžeto pagal asignavimų valdytojų patvirtintas sąmatas, laikantis Finansų ministerijos nustatytų finansavimo taisyklių ir išdo procedūrų. Nacionaliniam muziejui išlaikyti skiriami asignavimai Lietuvos valstybės biudžete atskira eilute.
2. Respublikinių ir savivaldybių muziejų lėšų šaltiniai gali būti steigėjų lėšos, valstybės biudžeto ar savivaldybių biudžetų asignavimai, kitos teisėtai įgytos lėšos.
3. Žinybiniai ir kiti muziejai finansuojami iš steigėjų ir kitų teisėtai įgytų lėšų.
4. Muziejai gali būti finansuojami pagal specialiąsias programas.
5. Muziejų plėtojimo, muziejinių vertybių restauravimo bei mokslinio tyrimo programos finansuojamos iš valstybės biudžeto per Kultūros ministeriją ir iš kitų teisėtai įgytų lėšų“.

Apžvelgdamas bendras Lietuvos muziejų finansavimo apimtis ir jų pokyčius (žr. 3 pav.), R.Laužikas⁵⁵ pastebi, kad 2004-2008 m. ženkliausias muziejų finansavimo augimas įvyko dėka nacionalinių ir respublikinių muziejų, kurie sugebėjo laimėti ES finansuojamus projektus.

3 pav. Muziejų finansavimo kaita (absoliutūs skaičiai)

Tačiau bendras muziejų finansavimas nėra tiesiogiai susijęs su jų edukacine veikla. 2013 m. VU Komunikacijos fakulteto mokslininkų ir studentų atliktas muziejų sistemos tyrimas⁵⁶

⁵⁴LR Muziejų įstatymo pakeitimo Įstatymas, 2003 m. gegužės 29 d. Nr. IX-1593.

⁵⁵Laužikas, R. Lietuvos muziejai 1991/1995-2011 metais: pagrindiniai veiklų rodikliai, rezultatai ir problemos. Prieiga per internetą: http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/icom-lithuania/pdf/Muziejai_1991-2011_Lauzikas.pdf

⁵⁶<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tyrimas-lietuvos-muzieju-finansavimas-laikomas-ne-investicijomis-o-islaidomis-56-296433#ixzz3PdQGVVUg>

(koordinatorių dr. Rimvydas Laužikas) konstatavo, kad investicijos dažniausiai nukreipiamos statyboms, technologinėms ir informacinėms infrastruktūroms kurti, tačiau menkai skatinamos žmogiškosios kompetencijos ir šių infrastruktūrų naudojimas visuomenėje. Tyrime daroma išvada, kad nepakankamos (arba vienakryptės, arba neįsisąmonintos) investicijos, nors formaliaisiais skaičiais ir atrodančios įspūdingai, neleidžia muziejams sukurti didesnės pridėamosios vertės, o tai sukelia visuomenės nepasitenkinimą muziejų sektoriumi ir blogina inovacijų klimatą muziejuose.

Edukacinę veiklą muziejai vykdo iš jiems skirtų asignavimų ir dalyvaudami kitų Kultūros ministerijos vykdomų programų priemonėse (pvz.: Vaikų ir jaunimo edukacijos programoje) bei konkurso būdu gaudami finansavimą iš Kultūros rėmimo fondo (nuo 2014 m. administruojamo Lietuvos kultūros tarybos). Taip pat muziejų edukacijai parama gaunama iš ES struktūrinių bei kitų tarptautinių fondų.

Tačiau, R. Laužiko teigimu, „muziejai, negaudami pakankamo finansavimo pagrindinėms veikloms, negali samdyti pakankamai aukštos kvalifikacijos darbuotojų, kurti daugiau modernių ekspozicijų, taikyti ekspozicijose informacinių ir komunikacinių technologijų; tokiu būdu atsiranda neatitikimas tarp visuomenės lūkesčių ir muziejų galimybių, kas neišvengiamai atsiliepiama muziejų veiklos kokybei ir muziejų įvaizdžiui visuomenėje“⁵⁷. Finansavimo stoka atsiliepiama ir muziejų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo galimybėms.

Kultūros ministerijos duomenimis⁵⁸ 2014 m. 30 proc. visų šalies muziejų darbuotojų tobulino savo kvalifikaciją dalyvaudami seminaruose, kursuose ir stažuotėse, dažniausia tai – nacionalinių, savivaldybių ir žinybinių muziejų darbuotojai. Muziejai nurodo, kad muziejinės veiklos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas dėl nepakankamo finansavimo neužtikrinamas, nesukurta efektyviai veikianti kvalifikacijos tobulinimo sistema, Lietuvoje nėra sisteminio požiūrio į tęstinius profesinius mokymus.

Nepakankamo muziejų finansavimo situaciją konstatuoja ir dokumentas „Nacionalinis muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų bendradarbiavimo tinklo modelis“ (Lakštauskas ir kiti, 2013⁵⁹), kuriame kaip viena muziejinės edukacijos silpnųjų nurodytas muziejų edukacinės veiklos finansavimo nepakankamumas. Kita vertus, pasak Kultūros ministerijos atstovų, kai kurie muziejai neišnaudoja esamų finansinių galimybių – neaktyviai teikia paraišką edukacinių programų rengimui, prioritetą teikdami ekspozicijų atnaujimui, nors tiek Kultūros ministerija, tiek Lietuvos kultūros taryba akcentuoja edukacijos svarbą.

2012 m. apklausos metu (Vilmorus, 2012) 75 proc. muziejų darbuotojų dabartinį edukacinių programų finansavimą laiko nepakankamu. Muziejininkų nuomone būtent finansavimo trūkumas yra svarbiausia kliūtis įgyvendinant edukacines programas – tokį atsakymo variantą pasirinko 80 proc. respondentų). Ši nuomonė labai koreliuoja su tuo, kad 82 proc. apklaustų muziejų darbuotojų yra nepatenkinti gaunamu atlyginimu (Vilmorus, 2012).

Kitas svarbus muziejų edukacijos finansavimo aspektas – dideli regioniniai skirtumai. Vaikų bendrojo ugdymo ir gyventojų bendrosios kultūros ugdymą, kaip priskirtąsias (ribotai savarankiškas) funkcijas savivaldybės atlieka atsižvelgdamos į vietos sąlygas ir aplinkybes, todėl

⁵⁷Laužikas, R. Lietuvos muziejai 1991/1995-2011 metais: pagrindiniai veiklų rodikliai, rezultatai ir problemos.

⁵⁸ <http://www.lrkmlt/muziejai/lt/titulinis.html>

⁵⁹Lakštauskas, A., Lukoševičius, O., Savickė, J. 2013. Nacionalinis muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų bendradarbiavimo tinklo modelis. Ataskaita parengta Lietuvos muziejų asociacijos užsakymu, įgyvendinant projektą „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ (SFMIS Nr. VP1-2.2-ŠMM-10-V-02-012) pagal 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.2-ŠMM-10-V priemonę „Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra“.

atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklui ir neformaliajam vaikų švietimui skiriamas finansavimas yra labai netolygus: įvairiose savivaldybėse neformaliajam švietimui tenkančios lėšos svyruoja labai smarkiai⁶⁰.

2011-2013 m. Ugdymo plėtotės centras įgyvendino projektą „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas Lietuvos savivaldybėse“⁶¹. Įgyvendinant projektą buvo sukurtas ir išbandytas naujas Pasirenkamojo vaikų ugdymo (toliau – PVU)⁶² finansavimo modelis, veikiantis principu „pinigai paskui vaiką“. Jis įgalina savivaldybės vieningai administruoti neformalųjį mokinių švietimą, valdyti duomenis apie mokinių pasirinktas ir lankomas veiklas bei skirstyti finansavimą pagal mokinių poreikius. Finansavimo modelis sužadino PVU įvairovės plėtrą: buvo akredituotos 332 naujos programos, parengtos ir vykdytos 90 teikėjų. Savivaldybėse atsirado 46-ios naujų ugdymo kryptių programos (techninė kūryba, medijos), per 70 proc. programų vykdė ne biudžetinės įstaigos, o daugiau nei du trečdaliai teikėjų buvo ne švietimo įstaigos (kultūros, sporto, nevyriausybinės ir kt.). Valstybės pažangos tarybai įvertinus projekto patirtį, Lietuvos Respublikos vyriausybė įtraukė neformaliojo ugdymo krepšelio diegimą visose savivaldybėse kaip vieną iš Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ įgyvendinimo 2014 m. pažangos darbų⁶³. Taigi, šio projekto patirtis turėtų padėti sudaryti lygias galimybes visiems neformaliojo ugdymo teikėjams teikti šias paslaugas ir gauti finansavimą, todėl būtų naudinga išanalizuoti aukščiau minėtų savivaldybių patirtį ir įvertinti ar ir kaip praktiškai projektas prisidėjo prie glaudesnio muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tikslinėse savivaldybėse.

EDUKACINĖS VEIKLOS KOORDINAVIMAS

Pastaruoju metu Lietuvos strateginiuose dokumentuose vis aiškiau formuluojamas tarpinstitucinio bendradarbiavimo poreikis. 2014-2020 m. nacionalinėje pažangos programoje išskirtos šios mokyklų ir muziejų partnerystei svarbios plėtoti kryptys: pereiti prie kūrybingumui palankių ugdymo programų ir metodų visuose švietimo lygmenyse (6.1.2.2.), stiprinti kultūros ir švietimo įstaigų (muziejų, bibliotekų, meno veiklą vykdančių centrų ir kitų) galimybes teikti formalus ir neformalus ugdymo paslaugas (6.1.2.10).

Valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijoje⁶⁴ teigiama, kad „iki šiol nepavyksta ugdymo proceso pakreipti, socialinių partnerių ir bendruomenių suburti esminėms kompetencijoms ugdyti.“

⁶⁰Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. V- 554 redakcija.

⁶¹Projektas įgyvendintas Anykščių ir Klaipėdos rajonų bei Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse.

⁶²Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. V- 554 redakcija) siūloma Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojamą sąvoką „neformalusis vaikų švietimas“ keisti sąvoka „Pasirenkamas vaikų ugdymas“ (PVU). PVU siūloma skirstyti į 1) formalųjį švietimą papildantį ugdymą, kurio paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius bei suteikti asmeniui papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų. Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas gali vykdyti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos ir 2) neformalųjį vaikų ugdymą, kurio paskirtis – ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas. Neformaliojo vaikų ugdymo programas gali vykdyti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai.

⁶³<http://www.pakis.lt/>

⁶⁴Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745.

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėse⁶⁵ numatyta kultūros politiką susieti su kitomis valstybės politikos sritimis ir sukurti veiksmingą institucijų bendradarbiavimo modelį. Suteikti platesnius įgaliojimus Kultūros ministerijai vykdant įvairius sektorius jungiančią politiką kartu su kitomis ministerijomis (švietimo ir kultūros, ūkio ir kultūros, aplinkos, urbanistikos ir paveldo, finansų ir kultūros, socialinių reikalų ir kultūros, tarptautinių santykių ir kultūros).

Šiuo metu valstybės atsakomybė už kultūrinį ugdymą skirstoma tarp dviejų atskirų ministerijų, atsakingų už švietimą ir kultūrą, dėl to gali būti sunku pasiekti bendrą reikmių ir prioritetų supratimą. Tuo tarpu kultūrinio ugdymo kokybė pasiekama per įvairių institucijų (ir pirmiausiai švietimo ir kultūros) gebėjimą bendradarbiauti, todėl būtina tarp jų inicijuoti ir plėsti tinklaveiką bei partnerystę, o tai reikalauja atraminių struktūrų⁶⁶. Sudėtingiems naujovių diegimo procesams reikia institucinių struktūrų, kurios paskatintų bendradarbiavimą, tokiu būdu pasiekiant bendros naudos – tarpusavio supratimo pagerėjimo, veiksmingumo ir efektyvumo padidėjimo⁶⁷.

2012 m. atliktos muziejaus darbuotojų apklausos metu ryšio tarp muziejaus ir mokyklos nebuvimas buvo nurodytas kaip viena iš svarbiausių kliūčių edukacinių programų įgyvendinimui (Vilmorus, 2012).

Dokumente „Nacionalinis muziejų ir bendrojo ugdymo mokyklų bendradarbiavimo tinklo modelis. Ataskaita“ (Lakštauskas ir kiti, 2013⁶⁸) pabrėžta, kad siekiant LR švietimo įstatyme ir kituose strateginiuose švietimo dokumentuose numatytų tikslų ir sudarant galimybes muziejams labiau atsiverti visuomenės, ypač jaunų žmonių, ugdymo poreikiams tenkinti, būtinas efektyvesnis kultūros ir švietimo sričių bendradarbiavimas ir partnerystė įvairiuose lygmenyse:

- institucijų lygmenyje (bendradarbiavimo tarp atskirų mokyklų ir muziejų);
- savivaldybės lygmenyje (bendradarbiavimo tarp savivaldybės švietimo ir kultūros sričių);
- nacionaliniame lygmenyje (bendradarbiavimas užtikrinantis susitarimus dėl ugdymo turinio tikslų, juridinių ir praktinių sąlygų sudarymo, finansavimo priemonių).

Institucijų lygmuo. Projekto „Muziejus–mokykla–moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ patirtis parodė, kad partnerystės tarp muziejaus ir konkrečios mokyklos užmezgimas sudaro galimybes sukurti muziejaus edukacijos programą, atitinkančią ir mokyklos ugdymo tikslus. Muziejų edukatoriams, rengiantiems programas mokiniams, svarbu turėti galimybę konsultuotis arba dirbti kartu su pedagogais išsiaiškinant konkretaus dėstomo dalyko ir konkrečios klasės mokinių mokymosi tikslus, tematikas. Užmezgta muziejaus ir mokyklos partnerystė būtų svarbus stimulus mokyklai suderinti ugdymo planą, išspręsti organizacinius klausimus taip, kad mokiniai galėtų suderintu laiku būti muziejuje. Tikslinga, kad daugiau bendradarbiautų muziejų darbuotojai ir mokyklų vadovai (direktoriai, jų pavaduotojai, skyrių vedėjai). Svarbu, kad informacija apie mokinių ugdymosi

⁶⁵ Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XI-977.

⁶⁶ Putz-Plecko B. 2008. Cultural education: The promotion of cultural knowledge, creativity and intercultural understanding through education (Background report). Prieiga per internetą: http://dieangewandte.at/jart/prj3/angewandte/resources/dbcon_def/uploads/Universitaet/Berichte/EreportBparis0812.pdf

⁶⁷ Remiantis įžvalgomis, pateiktomis Henley D. 2012. *Cultural Education in England*, prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/cultural-education-in-england>

⁶⁸ Lakštauskas, A., Lukoševičius, O., Savickė, J. 2013. Nacionalinis muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų bendradarbiavimo tinklo modelis. Ataskaita parengta Lietuvos muziejų asociacijos užsakymu, įgyvendinant projektą „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ (SFMIS Nr. VP1-2.2-ŠMM-10-V-02-012) pagal 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.2-ŠMM-10-V priemonę „Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra“.

muziejuje galimybes pasiektų mokyklų vadovus kuo anksčiau – kuomet rengiamas mokyklos ugdymo planas kitiems mokslo metams. To pasiekti galima dirbant individualiai, su atskirų mokyklų vadovais, administracijų darbuotojais, kurie planuoja ugdymo procesą (Lakštauskas ir kiti, 2013).

Savivaldybės lygmuo. Ne mažiau svarbu, kad mokyklos ir muziejaus partnerystės procese dalyvautų (ar būtų informuota) ir mokyklos bei muziejaus savininko funkcijas įgyvendinanti institucija – savivaldybė. Daugelis savivaldybių yra ir muziejų, ir mokyklų savininkai, todėl bendradarbiavimo paskatinimas šiame lygmenyje galėtų duoti gerus rezultatus (Lakštauskas ir kiti, 2013).

Nacionalinis lygmuo. Nacionaliniame lygmenyje svarbus uždavinys plėtojant muziejinę edukaciją tenka švietimą ir muziejus kuriojančioms ministerijoms, jų pavaldžioms įstaigoms. Kuriant nacionalinį muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų bendradarbiavimo tinklo modelį, reikšmingais muziejinės edukacijos barjeriais buvo įvardinti būtent nacionalinio lygmens kompetencijos dalykai: nesuformuota nacionalinė muziejų edukacinės veiklos politika ir nacionalinė muziejų ir mokyklų partnerystės strategija, nesudarytos nuoseklaus jų bendradarbiavimo sąlygos (Lakštauskas ir kiti, 2013).

Pastaruoju metu vykstantis konstruktyvus Lietuvos muziejų asociacijos, atskirų muziejų, Ugdymo plėtotos centro, Švietimo ir mokslo ministerijos specialistų bendradarbiavimas kuria prielaidas muziejininkams geriau suprasti bendrojo ugdymo programas, o švietimo srities specialistams – geriau įvertinti Lietuvos muziejuose saugomus nacionalinius, regioninius ir vietinius kultūros paveldo išteklius bei muziejinės edukacijos teikiamas galimybes ir numatyti geresnį jų panaudojimą planuojant ugdymo turinio kaitą.

Siekiant užtikrinti pradėtų darbų nuoseklų tęstinumą ir plėtrą, svarbu rasti institucionalizavimo sprendimus. Būtų tikslinga kurti bendras muziejus ir švietimo institucijas atstovaujančias darbo grupes, kurios svarstytų muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo įteisinimo, edukacinių programų kūrimo, finansavimo ir organizavimo klausimus, pateiktų bendras išvadas ir pasiūlymus. Tokias išvadas ir pasiūlymus turėtų rengti švietimo institucijas ir muziejus atstovaujančios ir įgalios darbo grupės ar komisijos, pateikdamos sprendimų variantus savivaldybių ar nacionalinio lygmens vykdomosios valdžios institucijoms (Lakštauskas ir kiti, 2013).

MUZIEJINĖS EDUKACINĖS VEIKLOS TURINYS IR JOS ORGANIZAVIMAS

Pamokos muziejuose ir kitose netradicinėse vietose – pastaruoju metu skatinama kaip inovatyvi formalus švietimo forma⁶⁹. Vadovaujantis 2013–2014 ir 2014–2015 m. m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendraisiais ugdymo planais⁷⁰, „mokykla turi skatinti mokytojus ir sudaryti jiems sąlygas mokyklos ugdymo turinį įgyvendinti ne tik mokykloje, bet ir kitose aplinkose: muziejuose, parkuose ir kt., koreguojant ugdymo procesą, pamokų tvarkaraštį (35 punktas). Formuojant ir įgyvendinant mokyklos ugdymo turinį, mokyklai leidžiama „iki 10 procentų dalykui skirtų pamokų organizuoti ne pamokų forma, o projektine ar kitokia mokiniams patrauklia veikla ir ne mokyklos aplinkoje“ (106.2). Taip pat pabrėžiama, kad muziejai yra ypatingai tinkama vieta socialinių mokslų mokymo organizavimui: „siekiant gerinti gimtojo krašto (pavyzdžiui, rajono savivaldybės, gyvenvietės ir kt.) ir Lietuvos valstybės pažinimą, atsižvelgiant į esamas galimybes istorijos ir geografijos mokymą rekomenduojama organizuoti

⁶⁹2013–2014 ir 2014–2015 m. m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013 m. gegužės 27 d. įsakymu Nr. V-459.

⁷⁰Vadovaujantis Bendraisiais ugdymo planais ir kitais teisės aktais, sudaromi mokyklos ugdymo planai.

netradicinėse aplinkose (pavyzdžiui, saugomų teritorijų lankytojų centruose, muziejuose) (126.2).

80 proc. moksleivių, 83 proc. bendrai muziejų lankytojų ir 90 proc. už muziejų edukaciją atsakingų darbuotojų, mano, kad muziejų lankymas turėtų būti įtrauktas į mokyklų bendrojo ugdymo programas (Vilmorus, 2012). Mokytojų teigimu, lankymasis muziejuose yra įtrauktas į bendrojo ugdymo mokyklų programas, nes yra skirta 10 dienų, per kurias moksleiviai gali būti užimami kokia nors veikla (įskaitant muziejų lankymą) už mokyklos ribų. Vis dėlto į muziejus moksleivius dažniau veda klasės auklėtojai (2-3 kartus per metus), tuo tarpu dalykininkai – rečiau (Vilmorus, 2012). Tai yra savotiškas indikatorius, kad mokyklos apsilankymą muziejuje linksta traktuoti ne tik (ir greičiau ne tiek) kaip mokymo programos dalį, bet kaip tam tikrą klasės kolektyvo formavimo priemonę.

Savo ruožtu, vertindami muziejų edukacines programas, mokytojai pabrėžė, kad muziejai turėtų bandyti geriau suvokti mokyklos poreikius: aiškintis, ko mokiniams ir pedagogams reikia, įsigilinti į bendrojo ugdymo mokyklų programą, išmokti dirbti su skirtingomis vaikų amžiaus grupėmis. Šiuo metu muziejai taiko skirtingas poreikio apklausų metodikas, todėl sunku palyginti duomenis. Diskusijose dalyvavusių moksleivių ir mokytojų manymu, į muziejų naujų edukacinių programų kūrimą mažai įtraukiami pedagogai ir moksleiviai, kurie geriausiai žino, ko jiems reikia ir gali įvertinti muziejaus siūlomas naujoves. Tuo tarpu 81 proc. už edukacinę veiklą atsakingų muziejininkų manymu muziejuje organizuojamos edukacinės programos yra derinamos su mokyklomis⁷¹.

Mokytojai pageidautų, kad to paties muziejaus edukacinė veikla aprėptų daugiau dalykinių sričių (pvz., fizika ir biologija), kad atsirastų poreikis į tą patį muziejų grįžti ir tokiu būdu kurti tęstinumą turinčias edukacines programas. Diskusijose dalyvavusių moksleivių ir mokytojų manymu, muziejuose galėtų būti organizuojamos beveik visų dalykų pamokos, kurias galėtų vesti ir mokytojai, ir muziejaus darbuotojai, ir šiaip žymūs atitinkamos srities žmonės (Vilmorus, 2012).

Moksleivių ir mokytojų fokusuotos diskusijos metu išsakyti šie pasiūlymai, kaip būtų galima gerinti muziejų edukacinių programų turinį (Vilmorus, 2012):

- Kuriant ir organizuojant edukacines programas, vertinti jas per moksleivių suvokimo prizmę, atsižvelgti į tai, kas jiems yra įdomu.
- Didinti moksleivių įtraukimą, sudarant galimybę eksponatus liesti, uosti, patiems pasidaryti kokį nors daiktą, kurį galėtų parsivežti kaip suvenyrą.
- Nuolat atnaujinti siūlomų edukacinių programų turinį, plėsti jų pasiūlą, kurti tęstines edukacines programas.

Dokumente „Nacionalinis muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų bendradarbiavimo tinklo modelis. Ataskaita“ (Lakštauskas ir kiti, 2013) kaip viena muziejinės edukacijos silpnųjų nurodyta tai, kad edukacinei veiklai trūksta techninių priemonių. 2012 m. atliktos muziejininkų apklausos metu techninių priemonių trūkumas buvo paminėtas kaip trečia svarbiausia kliūtis, išskylanti įgyvendinant edukacines programas, po nepakankamo finansavimo ir edukatoriaus etatų trūkumo – 41 proc. respondentų pasirinko šį atsakymo variantą (Vilmorus, 2012).

⁷¹Geros praktikos pavyzdžiu yra projektas „Muziejus-mokykla-moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“, kurio metu buvo sukurta ir įgyvendinta 17-ka 8 ak. val. trukmės edukacinių programų, skirtų moksleiviams. Programos iš dalies suderintos su bendrojo ugdymo programomis: dalis jų pritaikytos atskiriems ugdymo dalykams, dažnu atveju – integruoti keli ugdymo dalykai. Rengiant edukacines programas muziejininkams talkino mokytojai-ekspertai, mokytojai-metodininkai, formalus ir neformalus ugdymo administratoriai, konsultavo Lietuvos edukologijos universiteto dėstytojai.

Muziejuose pateikiama informacija ne visuomet pritaikyta skirtingoms lankytojų amžiaus grupėms, daugumoje Lietuvos muziejų trūksta betarpiško lankytojo įtraukimo, t.y. galimybės eksponatus liesti, uosti ir pan., Lietuvoje nėra pakankamai interaktyvių specializuotų muziejų (Vilmorus, 2012). Todėl tarp muziejinei edukacijai palankių sąlygų išskiriamos informacinių technologijų, vaizdo, garso įrangos naudojimas, galimybės dirbti su muziejinėmis vertybėmis ir jų kopijomis sudarymas, muziejaus erdvių pritaikymas edukacinei veiklai.

Lietuvos moksleivių sąjungos atstovų susitikime su Kultūros ministru, moksleivių atstovai pažymėjo, kad tik modernūs, interaktyvūs muziejai šiandien jiems atrodo patrauklūs ir apgailastavo, kad dauguma muziejų Lietuvoje moksleiviams atrodo labai konservatyvūs ir nepatrauklūs⁷². Nors fokusuotos diskusijos dalyviai mokytojai pabrėžė, kad Lietuvos muziejai keičiasi į gerąją pusę – vis plačiau diegiamos šiuolaikinės technologijos, muziejai tampa interaktyvesni (Vilmorus, 2012).

EDUKACINĖS VEIKLOS PERSONALO KVALIFIKACIJA

Norint kurti ar tobulinti edukacines programas yra būtina tampriai bendradarbiauti muziejų ir mokyklų atstovams bei tobulinti muziejų darbuotojų ir mokytojų kompetencijas. Muziejų darbuotojų ir mokytojų kompetencijų poreikis pasirenkamojo ugdymo ir kūrybiškumo srityse yra konstatuotas Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų plane 2014-2016 m. plane – tobulinti kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimo sistemą neformalaus vaikų švietimo programas vykdančių įstaigų vadovams, mokytojams ir savivaldybių darbuotojams; 2014-2020 m. nacionalinėje pažangos programoje – plėtoti priemones, skirtas įvairių lygių ugdytojų ir pedagogų kūrybiškumo kompetencijoms ugdyti.

Mokytojai akcentuoja muziejų edukacijai pasirengusių specialistų poreikį. Diskusijoje dalyvavusių pedagogų nuomone, būtų gerai, jeigu muziejai turėtų specialų edukatoriaus etatą ar muziejininkus su pedagoginiu-psichologiniu pasiruošimu, nes tada šie darbuotojai žinotų, kaip ir kokias edukacines programas pateikti įvairaus amžiaus lankytojams. Nors, pripažįstama, kad specialus pasiruošimas, negarantuoja, kad kiekvienas muziejininkas taps geru edukologu, nes edukacinės programos sėkmė didžiąja dalimi priklauso nuo vedančiojo asmenybės, patirties ir požiūrio į darbą (Vilmorus, 2012).

Muziejuose edukacinės veiklos organizavimu užsiima muziejaus skyriai arba atskiri darbuotojai. Edukacinės veiklos organizavimas muziejuje priklauso nuo muziejaus dydžio ir priklausomybės: nacionaliniuose muziejuose edukacinę veiklą vykdo skyriai, meno pažinimo centrai. Respublikinės reikšmės muziejuose dažniausiai už edukacinę veiklą atsakingi ryšių su visuomene skyriai. Savivaldybių, žinybiniuose muziejuose edukacinę veiklą vykdo atskiri muziejaus darbuotojai. Išimtimi galima būtų laikyti keletą muziejų, kuriuose yra įsteigti edukacijos veikla užsiimantys skyriai (Lakštauskas ir kiti, 2013).

2012 m. apklausos duomenimis, muziejaus pedagogo (edukatoriaus) etatus turi tik 28 proc. muziejų. Todėl dažniausiai edukacines programas veda muziejininkai (72 proc.), rečiau edukatoriai (32 proc.), administracijos darbuotojai (21 proc.), ekskursijų vadovai (19 proc.), restauratoriai (3 proc.) ar kiti darbuotojai (15 proc.). Tuo tarpu, pačių darbuotojų manymu turėtų būti atvirkščiai – dauguma mano, kad muziejuje reikalingas atskiras edukatoriaus etatas (78 proc.) ir kad būtent edukatoriai turėtų vesti edukacines programas (77 proc.). Muziejininkų

⁷²Ateityje lankymasis muziejuje pamokos metu turėtų būti nemokamas. Prieiga per internetą: www.alkas.lt, 2013 08 31

nuomone, edukatoriaus (muziejaus edukatoriaus etatų nebuvimas ar trūkumas yra antra pagal svarbumą kliūtis įgyvendinant edukacines programas – tokį atsakymo variantą pasirinko 56 proc. respondentų (Vilmorus, 2012).

Kita vertus, už muziejų edukaciją atsakingi darbuotojai turi aukštą išsilavinimą – 89 proc. turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, pasirengimu dirbti pedagoginį darbą – 54,5 proc. turi pedagoginį išsilavinimą ir aukštą motyvaciją – 94 proc. patinka dirbti muziejuje ir 92 proc. patinka vesti edukacines programas. Be to, daugiau nei pusė (56,4 proc.) apklaustųjų turi daugiau nei 5 metų muziejų edukacijos praktinę patirtį ir tik 5 proc. nėra dalyvavę kvalifikacijos tobulinimo kursuose (Vilmorus, 2012)⁷³.

Galimybės sistemingai tobulinti muziejininkų kvalifikaciją yra ribotos (Muziejų strateginės plėtros kryptys). Panaikinus Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centrą muziejininkų kvalifikacijos tobulinimasis įgijo *ad hoc* pobūdį. Populiariausi muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo būdai yra muziejų organizuojami vienkartiniai ar tęstiniai kursai, projektinės veiklos mokymai, savarankiškas mokymasis, dalyvavimas tarptautinėse konferencijose ir simpoziumuose, stažuotės užsienio muziejuose, tačiau pastarąsias dažnai riboja finansinės galimybės⁷⁴. Viena iš geriausiai muziejininkų vertinamų kvalifikacijos tobulinimo priemonių – tarptautinė Baltijos muzeologijos mokykla⁷⁵, kurios mokymuose kasmet dalyvauja po 10 Lietuvos, Latvijos ir Estijos šalių muziejininkų. Muziejininkų kvalifikacijai tobulinti buvo skirti ir keli ES Struktūrinių fondų lėšomis vykdyti projektai. 2006–2008 metais Lietuvos muziejų asociacija kartu su 10 muziejų-partnerių įgyvendino muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo projektą „XXI amžiaus muziejininkų kompetencijos ir gebėjimų ugdymas“, kurio metu parengtos 32 mokymo programos, kvalifikaciją tobulino 328 muziejininkai. Šiuo atveju didžiausią įtaką muziejininkų kvalifikacijos tobulinimui turi Lietuvos muziejų asociacijos veikla, tačiau pasigendama sistemingesnio valstybinio požiūrio.

Metodinę pagalbą Lietuvos muziejams teikia visų pirma Lietuvos muziejų asociacija, kurioje aktyviai veikia Švietimo sekcija. Asociacijos svetainėje internete www.museums.lt yra Švietimo sekcijos puslapis; periodiniame leidinyje „Lietuvos muziejai“ yra skyrius „Edukacija“. 2008 m. įkurti neformalūs Gerosios patirties centrai, kurių tikslas – teikti metodinę pagalbą muziejams, organizuoti seminarus, vykdyti leidybinę veiklą, įgyvendinti bendramuziejinius projektus.⁷⁶ Muziejininkams metodologinę pagalbą taip pat teikia Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto specialistai. Be to, vadovaujantis muziejų įstatymu, nacionaliniai muziejai atlieka Lietuvos Respublikos muziejų ir juose esančių rinkinių metodinio apsaugos, apskaitos, eksponavimo ir tyrimo centro funkcijas⁷⁷. Tačiau, 2012 m. atliktos muziejininkų apklausos metu, kaip vieną iš svarbiausių kliūčių, įgyvenant edukacines programas, 12 proc. respondentų nurodė metodinės literatūros trūkumą (Vilmorus, 2012).

⁷³Muziejų darbuotojų apklausa atlikta 2012 m. gegužės 7–25 d. Respondentų skaičius: N = 101. Tyrimo objektas: muziejų darbuotojai, atsakingi už muziejų edukacinę veiklą.

⁷⁴Ilgalaikio muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, patvirtinti LR kultūros ministro 2008 m. spalio 29 d. įsakymu Nr. IV-508.

⁷⁵Veikianti nuo 2004 m. pagal trišalį Lietuvos, Latvijos ir Estijos kultūros ministerijų susitarimą.

⁷⁶Lietuvos dailės muziejus – Edukacinių programų kūrimo metodikos centras; Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus – Meno programų kūrimo metodikos centras; Lietuvos liaudies buities muziejus – Etnografijos programų kūrimo metodikos centras; Maironio lietuvių literatūros muziejus – Literatūros programų kūrimo metodikos centras; Lietuvos jūrų muziejus – Gamtos programų kūrimo metodikos centras; Antano Baranausko ir Antano Vienuolio-Žukausko muziejus – Kultūrinio turizmo programų kūrimo metodikos centras; Kretingos muziejus – Kultūrinės veiklos bendruomenei metodikos centras; Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus – Teatro, kino ir muzikos programų kūrimo metodikos centras; Šiaulių „Aušros“ muziejus – Istorijos programų kūrimo metodikos centras; Kėdainių krašto muziejus – Multikultūrinių programų kūrimo metodikos centras.

⁷⁷Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, priimtas LR Seimo 1995 m. birželio 8 d. sprendimu Nr. I-930, nauja redakcija - 2003-05-29, Nr. IX-1593.

Mokytojų pasirengimas vesti pamokas muziejuose nėra tyrinėtas, tačiau palyginus su muziejininkais⁷⁸, mokytojai turi žymiai daugiau galimybių tobulinti savo profesinę kvalifikaciją, taip pat ir neformalaus ugdymo srityje: mokytojų kvalifikacijos tobulinimo paslaugas teikia daug institucijų, pvz. viena iš naujausių UPC praktinių iniciatyvų, skirtų paskatinti pamokų vedimą muziejuose ir kitose netradicinėse vietose – sukurti mokomieji filmai „Pamoka muziejuje“⁷⁹ bei „Fizikos pamoka netradicinėse aplinkose“⁸⁰.

Siekiant paskatinti muziejininkų ir mokytojų bendradarbiavimą mokytojams skirtas įvairias mokymo priemones rengia ir muziejai (pvz., Lietuvos dailės muziejus yra parengęs mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programą „Lietuvos meno istorija: šiuolaikinis menas Lietuvoje, postmodernizmo epocha, meno pokyčiai“). Kaip nurodoma interneto svetainėje www.muziejuedukacija.lt, vienas iš šios svetainės uždavinių – teikti metodinę pagalbą ir konsultacijas mokytojams.

EDUKACINIŲ PROGRAMŲ KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS

Siekiant tvaraus bendradarbiavimo tarp muziejų ir mokyklų yra svarbu užtikrinti kokybiškų muziejų edukacinių programų kūrimą bei anksčiau sukurtų programų tobulinimą. Tik kokybiškos ir patrauklios programos gali sudominti naujus ir paskatinti grįžti jau dalyvavusius programose lankytojus į muziejus.

2013 m. patvirtintas Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo tarpinstitucinės veiklos planas, kuriame numatyta „sukurti kultūros ir meno institucijų (nacionalinių kultūros įstaigų ir kitų Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų) veiklos kokybės vertinimo sistemą, susiejančią institucijos finansavimą su vertinimo rezultatais“.

Dokumente „Nacionalinis muziejų ir bendrojo ugdymo mokyklų bendradarbiavimo tinklo modelis. Ataskaita“ (Lakštauskas ir kiti, 2013) kaip viena muziejinės edukacijos grėsmių nurodyta tai, kad nesukurta muziejinės edukacinės veiklos standartų sistema. Nors standartų įdiegimo klausimas ir diskusinis, tačiau tai galėtų būti žingsnis į kokybiškesnių edukacinių programų kūrimą. Apie muziejų edukacinių programų kokybės vertinimo sistemos sukūrimo poreikį taip pat liudija mokytojų diskusijoje išsakyta pastaba, kad kai kurių muziejų edukacinės programos yra komercializuotos, todėl ganėtinai paviršutiniškos. (Vilmorus, 2012).

Muziejų edukacinių programų kokybės vertinimo sistemos sukūrimo poreikis yra susijęs ne tik su siekiu maksimaliai tenkinti vartotojų poreikius, tai svarbu ir norint atitikti reikalavimus, kurie leistų pretenduoti į valstybės finansavimą. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje⁸¹ numatyta, kad teisę įgyvendinti pasirenkamojo vaikų ugdymo programas krepšelio lėšomis turės visi švietimo teikėjai, teisės aktų nustatyta tvarka akreditavę pasirenkamojo vaikų ugdymo programas. Pasirenkamojo vaikų ugdymo lėšas savivaldybės skirs tik tiems pasirenkamojo vaikų ugdymo teikėjams, kurie teisės aktų nustatyta tvarka bus akreditavę programas ir sudarę vaikų ugdymo sutartis. Lėšos švietimo teikėjui bus skiriamos atsižvelgiant į ugdomų vaikų skaičių ir akredituotos programos pobūdį, jos įgyvendinimo trukmę.

⁷⁸Likvidavus Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centrą, šiuo metu muziejų kvalifikacijos tobulinimu sistemingiau rūpinasi tik Lietuvos muziejų asociacija.

⁷⁹Prieinamas internete, žr. <https://www.youtube.com/watch?v=TGm7DX4mOyc>

⁸⁰Prieinamas internete, žr. <https://www.youtube.com/watch?v=NkMv6XG0IEU>

⁸¹Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. V- 554 redakcija.

Tačiau, rengiant šias gaires strateginio planavimo seminarų metu, muziejininkai diskutavo, kokios apimties ir turinio muziejų edukacinių programų kokybė turėtų būti vertinama. Abejonių nekilo dėl poreikio vertinti tokių edukacinių programų kaip mokiniams skirta Nacionalinio muziejaus tęstinė programa „Pažinimas“ ar „Trimetė pradinukų mokyklėlė“ ir pan. kokybę. Bet buvo iškeltas klausimas, ar turėtų būti vertinami 45 min. edukaciniai užsiėmimai, skirti trumpalaikiai parodai ar siaurai temai. Šių edukacinių užsiėmimų kokybės užtikrinimui buvo siūlomi kitokie metodai, pavyzdžiui, kolegų iš kitų muziejų ir mokytojų vertinimas arba muziejų edukacinių programų kokybės kriterijų įtraukimas vertinant muziejų veiklą. Buvo taip pat pasiūlyta, kad prie kokybės gerinimo galėtų prisidėti savivaldybių ir nacionaliniai edukacinių programų konkursai, analitiniai straipsniai (gal net atskiro biuletenio, žurnalo inicijavimas), aukštųjų mokyklų ir kolegijų tiriamieji darbai.

Kultūros ministerija tik pradeda taikyti muziejų vertinimą, kaip priemonę užtikrinti paslaugų kokybę⁸². Tačiau privaloma tvarka vertinami tik nacionaliniai ir respublikiniai muziejai, kurių steigėja yra Kultūros ministerija. Tuo tarpu savivaldybių, žinybiniais ir kitiems muziejams dalyvauti vertinime tik rekomenduojama. Svarbu ir tai, kad muziejų pasirengimas teikti kokybiškas edukacines paslaugas nustatomas tik pagal vieną formalų kriterijų – ar rengiamos edukacinės programos, tačiau nevertinama tų programų kokybė.

INFORMACIJOS APIE MUZIEJINĘ EDUKACIJĄ SKLAIDA / RINKODARA

2014-2020 m. Nacionalinė pažangos programos Prioriteto „Kultūra“ 1 tikslas teigia, kas svarbu „Užtikrinti kultūros prieinamumą, didinti įvairovę ir sklaidą“. Šiuo tikslu siekiama, kad kultūros paslaugos būtų prieinamos ir patrauklios visoms gyventojų grupėms, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios teritorijos, kad kiekvienas visuomenės narys gautų informaciją apie kultūrą, galėtų ja naudotis ir pritaikyti. Numatoma sudaryti sąlygas ir skatinti iniciatyvas skirtas visuomenės informavimo priemonių ir kitų kultūros sektoriaus subjektų bendradarbiavimui, kuriant inovatyvius visuomenės informavimo produktus ir paslaugas, kuriais stiprinamas kultūrinis tapatumas, mažinama socialinė atskirtis ir gerinamas informacijos prieinamumas (prioriteto „Visuomenės ugdymas, mokslas, kultūra“ 2.1.3 ir 2.3.1).

Rinkdamiesi konkrečias edukacines programas, mokytojai informacijos ieško įvairiais būdais: naršo internete, nagrinėja muziejų, kelionių agentūrų atsiųstą medžiagą, užaina į turizmo informacijos centrus, teiraujasi kolegų nuomonės, remiasi asmenine patirtimi (Vilmorus, 2012).

Pagrindinis individualus muziejų informacijos apie edukacines programas sklaidos kanalas internete ilgą laiką buvo muziejų svetainės internete. Tačiau šis informacijos šaltinis nepatogus vartotojui, norinčiam sužinoti apie visą panašių programų pasiūlą Lietuvos muziejuose. Todėl labai reikalinga viena interneto svetainė, kur būtų pateikta informacija apie visų muziejų edukacines programas. Tuo tikslu 2013 m., įgyvendinant projektą „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“, buvo sukurta nauja Lietuvos muziejų asociacijos administruojama internetinė svetainė www.muzejuedukacija.lt, turinti patogią paieškos sistemą pagal savivaldybes, muziejus, amžiaus grupes bei ugdymo sritis (meninio ugdymo, kalbos, gamtamokslinė, matematikos, dorinio ugdymo, technologijų, informacinių technologijų, kūno kultūros, integruojamosios programos edukacines temas ir amžiaus grupes). Palyginus su prieš tai buvusiu edukacinėms

⁸²Muziejų vertinimo nuostatai, patvirtinti Kultūros ministro 2008 m. rugpjūčio 27 d. įsakymu Nr. ĮV-429 (Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2013 m. spalio 4 d. įsakymo Nr. ĮV-698 redakcija).

programoms skirtu puslapiu Lietuvos muziejų portale (www.muziejai.lt)⁸³, naujoji svetainė yra daug išsamesnė ir vartotojui draugiškesnė. Tam, kad ši svetainė taptų centriniais muziejų edukacinių programų pristatymo vartais, svarbu užtikrinti projekto pradėtų veiklų tęstinumą.

Alternatyvūs informacijos sklaidos kanalai internete – svetainės www.edukacinesprogramos.lt ir www.edukacijos.lt. Pastaroji – arba dar kūrimo stadijoje arba jau pasibaigęs projektas. Šiose svetainėse reklamuojasi ne tik muziejai, bet ir alternatyvūs edukacinių programų organizatoriai, kurie neretai į savo programas įtraukia ir muziejų paslaugas⁸⁴. Svetainėje www.edukacinesprogramos.lt galima paieška pagal vietas ir pagal turinį – aktyvios, edukacinės kelionės, kultūrinės, meninės, moksleiviams, pažintinės, suaugusiems, šeimoms, žaidimai.

Šalia informacijos apie muziejų edukaciją sklaidos virtualioje erdvėje, mokytojų nuomone, ryšį tarp mokyklos ir muziejaus padėtų sustiprinti dažnesni muziejininkų apsilankymai mokyklose, kurių metu jie pristatytų savo programas mokiniams ir mokytojams (tuo pačiu ir patys geriau suprastų jų poreikius). Pageidaujama, kad mokytojams būtų sudarytos palankesnės sąlygos vieniems apsilankyti muziejuose prieš atvedant moksleivius, pvz. organizuojant atvirų durų dienas (Vilmorus 2012) Taip pat pedagogai norėtų didesnio muziejininkų indėlio organizuojant išvykas į muziejų: pateikti mokytojams detalesnės informacijos, kurį padėtų paruošti moksleivius išvykai, pvz. sugalvoti užduotis ir pan. Pagaliau muziejai galėtų patys dažniau atvykti su savo programomis į mokyklas, t.y. organizuoti „mobilius muziejus“ (Vilmorus, 2012).

Muziejinės edukacijos rinkodarai svarbu ir tai, kad dažnu atveju populiariausias laikas moksleivių išvykai į muziejų – mokslo metų pabaiga. Todėl mokytojams aktualu, kad muziejai galėtų lanksčiau planuoti savo darbo grafiką, prisiderindami prie lankytojų srautų.

⁸³Pilnas muziejų edukacijai skirtos dalies adresas – <http://www.muziejai.lt/Edukacija/edukacija.htm>. Portalą „Lietuvos muziejai“ administruoja Lietuvos dailės muziejaus filialas Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centras. Šioje svetainėje nėra automatizuotos paieškos galimybės, o tik pateikiama informacija apie programas, sugrupuotas pagal jų turinį – edukacinės programos vaikams ir moksleiviams, edukacinės programos šeimoms, edukacinės programos suaugusiems, žaidimai.

⁸⁴Pavyzdžiui, MB „Pramogų skonis“ siūlo edukacinę kelionę „Kauno tvirtovės ir fortai“, kurios metu aplankomas ir IX forto muziejus.

IV. PAGRINDINIŲ TENDENCIJŲ APŽVALGA

Identifikuojant strategines muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo kryptis, svarbu kuo tiksliau apsibrėžti kokios yra pagrindinės tendencijos ir veiksniai lemiantys kultūros srities (tame tarpe ir muziejų bei mokyklų bendradarbiavimą) raidą Lietuvoje. Remiantis įvairiais šaltiniais, galima būtų išskirti šias tendencijas:

- *Informacinių komunikacinių technologijų (toliau – IKT) skverbtis į daugelį gyvenimo sričių, tame tarpe ir į kultūrą.* Į šią tendenciją galima žvelgti ir kaip į *technologinę*, kai sukuriamos palankios sąlygos visų kūrybinių kultūros ir švietimo produktų ir paslaugų rinkodarai nacionaliniu ir tarptautiniu mastu, keičia kultūros ir švietimo paslaugų pateikimo galimybes (yra diegiamos šiuolaikinės technologijos, daugėja virtualių pamokų, edukacinių užsiėmimų, ir virtualių ekspozicijų, atsiranda mobilios aplikacijos, leidžiančios gauti informaciją apie eksponatus keliomis kalbomis, patys muziejai tampa interaktyvesni) ir kaip į socialinę – keičiasi žmonių elgsenos modeliai, informacijos rinkimo, mokymosi ir bendravimo įpročiai.
- *Riboti ekonominiai ištekliai (jų trūkumas), sąlygojantis didėjanti spaudimą šių išteklių vartotojams sukurti kuo didesnę pridėtinę vertę už prieinamus išteklius* (ekonominė tendencija). Šiuo metu stebima tendencija, kai šiuolaikinių valstybių, jų tarpe ir Lietuvos, biudžetai patiria nemažą spaudimą persikirstant surinktas lėšas įvairioms sritims, biudžetai yra deficitiniai, o skirtingos sritys akivaizdžiai konkuruoja dėl galimų išteklių. Tuo pačiu veikia ir rinkos dėsniai, tam tikros sritys, kaip kultūra ir švietimas, privalo ieškoti kitų išteklių šaltinių, optimizuoti rezultatus, kurie būtų sukurti už turimus išteklius. Švietimo ir kultūros įstaigos dalyvauja netiesioginių pridėtinųjų finansinių verčių kūrimo procese. Jose kuriamos inovacijų, socialinio ir žmogiškojo kapitalo pridėtinės vertės virsta finansiniu kapitalu, tačiau tam būtinos investicijos
- *Augantis tarpdiscipliniškumas ir naujų tyrimų bei veiklos sričių, krypčių iškilimas* (technologinė tendencija). Tik sinergija, tarptautinis, tarpdisciplininis bendradarbiavimas ir projektai, vienijantys įvairių sričių tyrėjų įdirbį ir žinias, šiandieninei visuomenei gali padėti spręsti kylančias problemas ir kurti tokius produktus, kurie patenkintų jos poreikius. Kultūros, švietimo ir socialinės problemos negali būti išspręstos šių sistemų viduje. Jos reikalauja koordinuoto tarpdisciplininio sprendimo.
- *Kultūros ir švietimo paslaugų, o taip pat ir kitų laisvalaikio praleidimo alternatyvų įvairovės ir pasiūlos augimas* (socialinė, ekonominė, technologinė tendencija). Šiuolaikinėje visuomenėje stebima tendencija, kai dėl asmens dėmesio, jo laiko konkuruoja vis daugiau “šaltinių” ir tradicinėms laiko panaudojimo formoms (švietimas, kultūriniai renginiai ir veikla) tenka konkuruoti su vis didesne laiko praleidimo alternatyvų įvairove, kuri daro įtaką tiek žmonių elgsenai, tiek jų išsilavinimui.
- *Augantis muziejų suvokimas apie jų socialinį vaidmenį visuomenėje – muziejus tampa realios ar virtualios bendruomenės telkimo vieta* (socialinė tendencija). Muziejai, apjungdami turimus kultūrinius išteklius, žinias, tradicijas tiesiogiai prisideda prie bendruomenių kūrimo ir telkimo. Muziejams yra priskiriamas svarbus socialinis vaidmuo. Jų misija yra tenkinti vietos, regiono ar nacionalinius visuomenės poreikius. Muziejai tampa bendruomenių centrais, kur patį bendruomenė diskutuoja ir ekspozicijose sau bei svečiams (pvz., turistams) perteikia savo tapatybę. Tokie muziejai ne tik palaiko bendruomenės atmintį bei ryšį su vieta ir praeitimi, bet ir be įprastos veiklos – parodų,

mokslinių tyrimų, leidybos, imasi spręsti aktualias visuomenei problemas, atsigręžia į tas visuomenės grupes, kurios potencialiame lankytojų sąrašė niekada nebuvo.

- *Mobilumo (turizmo srautų) rinkoje pokyčiai* (ekonominė tendencija). Nuolat auga žmonių mobilumas ir judėjimas tiek valstybės viduje, tiek ir tarp valstybių, o toks judėjimas kartu sukuria paklausą kultūros vertybių vartojimui, ir nustato reikalavimus švietimo paslaugų kokybei švietimo ir kultūros sistemose.
- *Menkas politinis dėmesys kultūrai* (teisinė, politinė tendencija). Pagrindiniai Lietuvos valstybės raidos strateginiai dokumentai sudaro prielaidas stabiliai kultūros politikos plėtrai, tačiau kultūra juose vis dar traktuojama kaip gretutinis veiksnys siekiant kitų strateginių tikslų.
- *Identiteto kaita* (socialinė tendencija). Visuomenėje jaučiamas vakarietišku tradicijų / švenčių “importas” ir jų vartojimas (pvz., Valentino diena, Helovynas), tačiau kartu galima kalbėti ir apie sugrįžimą prie senųjų tradicijų. Šis kontekstas švietimo ir kultūros įstaigoms sukuria iššūkį kaip suderinti naują ir seną, bei tapti patraukliu objektu visuomenei.
- *Didėjantis visuomenės (ypač jaunimo) dėmesys aplinkosaugos ir klimato kaitos klausimams* (aplinkosauginė tendencija). Gamtos užterštumas, geriamo vandens trūkumas, nekontroliuojamas miškų kirtimas, gyvūnų ir augmenijos rūšių nykimas, šiukšlių rūšiavimas ir perdirbimas, gamtos šiukšlinimas, aplinkosaugos akcijos- tampa vienos iš svarbiausių muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo sričių.
- *Mažėjantis raštingumo lygis* (socialinė tendencija). Jeigu kalbėtume apie naujų laikų problemą, reikėtų turbūt pabrėžti, kad dažnas moka skaityti ir rašyti, bet labai mažai ką išmano giliau kultūrine ar istorine prasme. “Informacinės technologijos kuria labai lengvai ir greitai pasiekiamos informacijos iliuziją, turime tarsi informuotą žmogų, bet naujos kartos berašti. Ir tai nėra tik jaunuolio ar mokinio problema. Tai yra mūsų visuomenės problema⁸⁵ (D. Eigminienė).

⁸⁵ Op. cit. iš A. Jakubonytė, Lietuvių raštingumas gerokai suprastėjęs. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuviu-rastingumas-gerokai-suprastejes.d?id=48337731>, 20150-02-20.

V. SSGG ANALIZĖ

MUZIEJINĖS EDUKACIJOS STIPRYBĖS, SILPNYBĖS, GALIMYBĖS, GRĖSMĖS

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
<ul style="list-style-type: none"> • Muziejuose saugomas unikalus Lietuvos kultūros paveldas (fiziniai objektai ir informacija apie jį) sukuria vertingą edukacinį potencialą; • Muziejų originali „nemokyklinė“ erdvė, kurianti neformalią ir kūrybingą mokymosi aplinką; • Muziejai daug dėmesio skiria edukacinei veiklai, kuriama vis daugiau įvairių edukacinių programų, daugėja jų lankytojų; • Moksleiviai pozityviai vertina muziejų edukacines programas – didžioji dauguma jose dalyvavusių, edukacines programas vertina gerai ir labai gerai, jaučia jų naudą; • Aukšta muziejų edukaciją vykdančių specialistų kvalifikacija – dauguma jų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, daugiau negu pusė – pedagoginį, daugelis turi didesnę nei 5 m. edukacijos praktinę patirtį; • Muziejaus darbuotojai pastoviai tobulina savo kompetenciją – dalyvauja seminaruose, kursuose, stažuotėse, semiasi patirties edukacinių programų srityje iš kitų Lietuvos bei užsienio muziejų; • Už muziejų edukaciją atsakingi darbuotojai pasižymi aukšta motyvacija – didžiąjai jų daugumai patinka dirbti muziejuje ir vesti edukacines programas; • Lietuvos muziejų asociacija teikia muziejams paramą edukacijos srityje – dauguma apklaustų muziejininkų sakė jaučiantys asociacijos susidomėjimą edukacinėmis programomis bei jų palaikymą; • Švietimo institucijos (bendrojo lavinimo mokyklos) domisi muziejų edukacinėmis programomis; • Esama geros praktikos pavyzdžių inicijuojant ir kuriant bendras muziejų ir mokyklų edukacines programas; • Sukurta viešai prieinama vieninga duomenų bazė, kurioje skelbiama informacija apie muziejų siūlomas edukacines programas; • Mokytojams sudarytos galimybės tobulinti profesinę kvalifikaciją neformalaus ugdymo srityje – pedagogų gebėjimus pasinaudoti muziejų edukacija stiprina UPC, muziejų rengiamos įvairios mokymo priemonės; • Vykstantis konstruktyvus Lietuvos muziejų asociacijos, atskirų muziejų, Ugdymo plėtotės centro, Švietimo ir mokslo ministerijos specialistų 	<ul style="list-style-type: none"> • Kai kurių muziejų nepakankamai išnaudojamas turimas edukacinis potencialas – neįdomios, retai atnaujinamos ekspozicijos – formuoja neigiamą muziejų įvaizdį; • Muziejų edukacijoje nepakankamai plačiai išnaudojamos moksleiviams patrauklios informacinių technologijų, vaizdo, garso įrangos galimybės, trūksta betarpiško lankytojo įtraukimo, t.y. galimybių eksponatus liesti, uosti ir pan.; • Muziejaus edukatoriaus etatus turi tik maža dalis muziejų – edukacines programas dažniausiai veda muziejininkai (muziejų darbuotojų nuomone, jas dažniau turėtų vesti edukatoriai); • Kokybiškų muziejų edukacinių programų kūrimą riboja metodinės literatūros trūkumas; • Muziejai taiko skirtingas poreikio apklausų metodikas, todėl sunku palyginti duomenis; • Maži muziejininkų atlyginimai sudaro kliūtis pritraukti jaunos kūrybingus darbuotojus, mažina muziejų darbuotojų, vedančių edukacines programas, pasitenkinimą darbu; • Finansavimo trūkumas riboja muziejų edukacinę veiklą – nepakankami materialiniai techniniai ištekliai, edukacinei veiklai pritaikytų erdvių trūkumas; • Muziejai nepakankamai įtraukiami į neformalųjį švietimą; • Nėra bendrų muziejininkams ir mokytojams skirtų kvalifikacijos tobulinimo programų; • Muziejininkų požiūriu kultūros ministerija skiria nepakankamą dėmesį muziejų edukacijai – mažiau nei pusė apklaustų muziejininkų sakė jaučiantys kultūros ministerijos susidomėjimą edukacinėmis programomis, jų palaikymą ir paramą; • Esama nepakankamos kokybės, mokinių ugdymui mažai tinkamų muziejų edukacinių programų;

bendradarbiavimas kuria prielaidas muziejininkams geriau suprasti BUP, o pedagogams – geriau įvertinti muziejinės edukacijos teikiamas galimybes;

- Lietuvos muziejai keičiasi į gerą pusę – vis plačiau diegiamos šiuolaikinės technologijos, muziejai tampa interaktyvesni.

- Nesukurta edukacinių programų kokybės vertinimo sistema;
- Nepakankamai išplėtoti ryšiai tarp muziejaus ir mokyklos sudaro kliūtis kokybiškų edukacinių programų parengimui ir įgyvendinimui.

GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
<ul style="list-style-type: none"> • Šalies ekonomikos atsigavimas ir augimas leistų užtikrinti didesnę švietimo ir kultūros sektorių finansavimą valstybės biudžeto lėšomis; • ESF finansavimo galimybės ir tai, kad Kultūros ministerija tampa tarpine institucija, galinčia skirstyti ES 2014–2020 m. struktūrinių fondų paramą, sudarytų sąlygas sutvarkyti muziejų infrastruktūrą, labiau pritaikant ją edukacinės veiklos organizavimui; • Strateginiai švietimo ir mokslo srities dokumentai pabrėžia formaliojo ir neformaliojo švietimo integralumą, numatyto muziejų ir mokyklų bendradarbiavimui palankias priemones: neformalaus švietimo, ugdymo plėtojimą ir rezultatų pripažinimą; • Nacionaliniu mastu pritaikytas išbandytas naujas pasirenkamojo vaikų ugdymo (PVU) finansavimo modelis „pinigai paskui vaiką“, paskatintų PVU įvairovės plėtrą; • Partnerysčių tarp muziejaus ir konkrečios mokyklos užmezgimas sudarytų galimybes kurti muziejų edukacines programas labiau atitinkančias mokyklos ugdymo tikslus; • Bendradarbiavimas tarp švietimo ir kultūros sričių nacionaliniu ir savivaldybės lygiu (sukuriant bendras darbo grupes) reikšmingai prisidėtų prie nacionalinio muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo ir jo tikslų įgyvendinimo, užtikrintų susitarimus dėl ugdymo turinio tikslų, juridinių ir praktinių sąlygų sudarymo, finansavimo priemonių; • Muziejų lankymo įtraukimas į mokyklų bendrojo lavinimo programas sudarytų sąlygas plačiau išnaudoti muziejų švietėjišką potencialą; • Muziejų kooperacija su kitais edukacinės veiklos paslaugų teikėjais (kaimo turizmo sodybos, amatų centrai, laisvalaikio centrai, kaimo bendruomenės) padidintų edukacinių programų įvairovę, jų populiarumą; • Sukurtos vieningos duomenų bazės, kurioje skelbiama informacija apie muziejų siūlomas edukacines programas, palaikymas ir tolesnė plėtra užtikrintų optimalią informacijos sklaidą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nesuformuota nacionalinė muziejų ir mokyklų partnerystės strategija, nesudarytos nuoseklaus jų bendradarbiavimo sąlygos; • Kultūros bei švietimo ir mokslo ministerijos per mažai bendradarbiauja koordinuojant neformalaus švietimo (kartu ir muziejinės edukacijos) vystymą ir prieinamumo skatinimą; • Savivaldybės nepakankamai dėmesio skiria muziejų edukacijai, trūksta jų paramos stiprinant muziejų ir mokyklų bendradarbiavimą; • Mažėjant bendrojo ugdymo mokyklų skaičiui kaimo vietovėse, kaimo gyventojams neformalusis švietimas (kartu ir muziejinė edukacija) tampa sunkiai prieinamas; • Netolygus neformaliai vaikų švietimui skiriamas finansavimas savivaldybėse, kuria socialinę kultūrinę atskirtį ir ugdymo kokybės skirtumus regionuose; • Muziejų pasirengimo teikti kokybiškas edukacines paslaugas formalus vertinimas (pagal kriterijų rengiamos / nerengiamos edukacinės programos) neskatina orientuotis į edukacijos kokybę; • Nesukurta muziejų edukacinių programų kokybės vertinimo sistema neskatina gerinti jų kokybę ir mažina įgyvendinimo galimybes.

Atsižvelgiant į muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo esamos būklės apžvalgą ir jos pagrindu padarytą stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizę, aiškėja, kad muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimui ir vystymui svarbios veiklos turėtų būti nukreiptos į tokias pagrindines plėtros kryptis:

- mokyklų ir muziejų partnerystės (nacionaliniu, savivaldybės ir vietos lygiu) sukūrimas ir jos gyvybingumo užtikrinimas per organizacinių struktūrų ir veiklos principų nustatymą;
- kultūrinio ugdymo muziejuose kokybės užtikrinimas, derinant mokinių, mokyklų poreikius ir muziejų galimybes;
- muziejų bei mokyklų vykdomos kultūrinio ugdymo veiklos svarbos įtvirtinimas visuomenėje ir informacijos apie kultūrinio ugdymo muziejuose galimybes skaida.

VI. VIZIJA

Įvertinus esamą būklę strateginio planavimo seminarų metu buvo sukurta muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo vizija, apibendrinanti muziejų siekiamybę iki 2025 m.

„MODERNUS MUZIEJUS KŪRYBINGAI VISUOMENEI“

Muziejų fondų skaitmeninimas, naujų technologijų atsiradimas suteikia papildomų galimybių muziejams patraukliau pateikti informaciją muziejaus ekspozicijose ir kurti naujas mokymo programas. Nežiūrint visuotinio technologijų skverbimosi, nebeabejojama tradicinio muziejaus prasme šiuolaikinėje visuomenėje. Muziejuose įsitvirtinusi atgimstančio laiko koncepcija, kuri suponuoja, kad praeitis yra gyva ir gali būti iš naujo interpretuojama ir aktualizuojama, o tradicinėms vertybėms suteikiamas naujas turinys. Suvokdami savo socialinį vaidmenį, muziejai ne tik interpretuoja praeitį, bet prisideda prie šiuolaikinių bendruomenės problemų sprendimo, tampa bendruomenės centrais.

Muziejų mokymo(si) programos remiasi šiuolaikiniais mokslo pasiekimais ir koreliuoja (bet nesutampa) su bendrojo ugdymo programomis. Organizuojant mokymosi procesus, plečiamas mokyklos ugdymo turinys, taikomi įvairūs ugdymo metodai, formos ir teikiamos įvairiapusės pažinimo galimybės. Mokymo(si) procese muziejuose derinamos informacinių technologijų suteikiamos galimybės su patirtiniu mokymusi socialinėje aplinkoje. Mokymo(si) programų paskirtis ne tik kitokia forma ir būdais nei mokykla teikti informaciją, tačiau eksperimentuoti, kvestionuoti, provokuoti diskusiją visuomenei ir vietos bendruomenei aktualiais klausimais, skatinti kūrybiškumą.

Sklandus muziejų ir mokyklų (kultūros ir švietimo) bendradarbiavimas pasiekiamas struktūrinio dialogo pagalba visuose lygiuose:

1. Kultūros bei Švietimo ir mokslo ministerijų, kurios nustato bendruosius bendradarbiavimo principus ir organizavimo būdus, programų rengimo bei prieinamumo užtikrinimo finansavimo šaltinius, taip pat muziejų edukacinių programų kokybės užtikrinimo sistemą;
2. Savivaldybių kultūros ir švietimo politikų ir administratorių, kurie koordinuoja pavaldžių švietimo įstaigų ir muziejų veiklą, sudaro darbo grupes, reguliariai organizuoja pasitarimus ir sprendžia problemas;
3. Pačių muziejų ir švietimo įstaigų, kurie analizuoja mokyklų ir mokinių poreikius, keičiasi informacija, bendradarbiauja kurdami muziejų formalias ir neformalias edukacines programas, organizuoja renginius.

Nuosekliam bendradarbiavimui visuose lygiuose sudaromos bendradarbiavimo sutartys ir/arba bendros veiklos programos. Nuoseklus ir savalaikis planavimas bei abipusė komunikacija padeda užtikrinti, kad muziejų mokymo(si) programos atsižvelgia į mokinių, mokytojų ir mokyklų poreikius ir sukuria sinerginį efektą.

Pasikeitęs muziejų vaidmuo reikalauja iš muziejų turėti įvairesnių kompetencijų: gebėjimo analizuoti visuomenės reiškinius, kūrybiškumo, komunikacijos, informacinių technologijų išmanymo, rinkodaros ir viešųjų ryšių, darniosios plėtros, orientacijos į klientą ir jo poreikius, bendrojo ugdymo programų išmanymo. Visi nacionaliniai, valstybiniai, regioniniai muziejai ir daugelis savivaldybių muziejų turi edukacijos padalinius, visi savivaldybių muziejai turi bent vieną darbuotoją, atsakingą už muziejaus edukaciją. Sukurta valstybinė muziejinkų kvalifikacijos tobulinimo sistema, kurią įgyvendina Lietuvos aukštosios mokyklos bendradarbiaudams su Lietuvos muziejų asociacija.

VII. MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ BENDRADARBIAVIMO TINKLO SUKŪRIMO BEI STRATEGINĖS PLĖTROS KRYPTYS IR UŽDAVINIAI

Muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo ir strateginių plėtros gairių tikslas – numatyti esmines bendradarbiavimo tinklo (partnerystės) sukūrimo veiklos kryptis, nusakant partnerystei atsirasti būtinas organizacines struktūras bei sėkmingą funkcionavimą užtikrinančias sąlygas.

Iškeltam tikslui įgyvendinti siūlomos Lietuvos mokyklų ir muziejų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo ir plėtros gairės, apimančios 3 plačias strategines veiklos kryptis:

- 1) mokyklų ir muziejų partnerystės sukūrimas ir jos gyvybingumo užtikrinimas, veiklos principų nustatymas;
- 2) kultūrinio ugdymo muziejuose kokybės užtikrinimas;
- 3) muziejų bei mokyklų vykdomos kultūrinio ugdymo veiklos svarbos įtvirtinimas visuomenėje, informacijos apie kultūrinio ugdymo muziejuose galimybes skaida.

Pirmoji strateginė kryptis tiesiogiai susijusi su bendradarbiavimo tinklo (partnerystės) struktūros sukūrimu, o antroji ir trečioji veiklos kryptys nusako bendradarbiavimo tinklo funkcionavimo ir plėtros svarbiausias sritis, į kurias tinklas turėtų nukreipti savo tolimesnę veiklą. Laikomasi požiūrio, kad, kad svarbiausios gero kultūrinio ugdymo muziejuose funkcionavimo sąlygos yra teikiamų paslaugų kokybė ir žinomumas⁸⁶. Todėl gairėse siekiama orientuotis į naudą, kurią muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklas galėtų atnešti šioms dviem veiklos kryptims.

Į muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo kūrimą žvelgiama kaip į vieną iš bendro švietimo ir kultūros lauko dalių, akcentuojant platesnio masto iniciatyvos poreikį į bendrąjį ugdymą įtraukti visas kultūrinio ugdymo formas, kurias siūlo įvairios kultūros įstaigos ir organizacijos (bibliotekos, teatras, dailė, muzika ir pan.)⁸⁷.

Muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklas kaip tam tikra kūrybinės partnerystės forma gali turėti reikšmingą poveikį tik remiantis šiomis esminėmis prielaidomis:

- visų partnerių motyvacija bendradarbiauti;
- numatyti finansiniai ištekliai;
- bendrai prisiimta atsakomybė;
- tarpusavio pasitikėjimas⁸⁸.

⁸⁶Remiantis įžvalgomis, pateiktomis Henley D. 2012. *Cultural Education in England*, prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/cultural-education-in-england>.

⁸⁷Remiantis įžvalgomis, pateiktomis Henley D. 2012. *Cultural Education in England*, prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/cultural-education-in-england>.

⁸⁸Remiantis kūrybinių partnerysčių kaip struktūruotų intervencijų prielaidomis, pateiktomis Policy Handbook on Promotion of Creative Partnerships. 2014. European Agenda for Cultura, Work plan for Culture 2011-2014. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/culture/library/reports/creative-partnerships_en.pdf

I STRATEGINĖ KRYPTIS. MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ PARTNERYSTĖS SUKŪRIMAS IR JOS GYVYBINGUMO UŽTIKRINIMAS, VEIKLOS PRINCIPŲ NUSTATYMAS

I strateginę kryptį įgyvendinantys uždaviniai:

1.1. Sukurti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo (partnerystės) organizacines struktūras:

1.1.1. Sudaryti nuolatinę ŠMM ir KM tarpinstitucinę koordinacinę grupę, skirtą muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo srityje plėtojimui. Tokiu būdu būtų sukurtas už mokyklų ir muziejų partnerystės plėtrą atsakingas subjektas, nustatyti bendrieji muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo principai bei organizavimo būdai. Sukurta nacionalinio lygmens tarpinstitucinė švietimo ir kultūros institucijų partnerystė būtų aiškus ženklas iš vyriausybės apie vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo(si) muziejuose svarbos supratimą. Svarbus sukurtos tarpinstitucinės koordinacinės grupės veiklos sėkmės garantas, kad į jos sudėtį būtų įtraukti spendimų priėmimo galią turintys ŠMM ir KM atstovai.

1.1.2. Sukurti švietimo ir kultūros skyrių partnerystę savivaldybių lygiu. Savivaldybėse tikslinga sukurti darbo grupes, kurias sudarytų politikai ir administratoriai, koordinuojantys pavaldžių švietimo ir kultūros įstaigų (muziejų) veiklą, taip pat būtų įtraukti muziejų ir mokyklų atstovai, NVO, bendruomenės, verslo atstovai. Šios grupės nustatytų savivaldybės muziejinės edukacijos plėtros kryptis, įgyvendinančias nacionalinę mokyklų ir muziejų bendradarbiavimo strategiją, koordinuotų jų įgyvendinimą. Savivaldybės taip pat turėtų paskirti bendros muziejų ir mokyklų veiklos koordinatorių (kultūros arba švietimo skyriaus atstovą), kuris organizuotų sukurtos darbo grupės darbą, atliktų tarpininkavimo paslaugas apie muziejų kultūrinės edukacijos galimybes mokykloms, vykdytų stebėseną, teiktų ataskaitas.

1.1.3. Sukurti mokyklų ir muziejų bendradarbiavimo prielaidas vietos lygiu. Tuo tikslu mokyklose turėtų būti paskirti specialistai atsakingi už kultūrinę edukaciją, šiuo atveju konkrečiai už muziejinę edukaciją. Svarbu, kad už kultūrinę edukaciją atsakingas mokyklos specialistas turėtų pakankamus sprendimų priėmimo ir administracinius resursus (pvz., direktoriaus pavaduotojas). Už kultūrinę edukaciją atsakingas mokyklos specialistas analizuotų mokyklos ir mokinių muziejinės edukacijos poreikius, kontaktuotų su muziejais, skleistų mokykloje informaciją apie muziejų paslaugas, bendradarbiautų su muziejais, kuriant edukacines programas. Užtikrinti, kad muziejuose būtų bent vienas darbuotojas paskirtas atsakingu už muziejaus ir mokyklos bendradarbiavimą. Šie muziejaus specialistai, bendraudami su mokyklų atstovais, inicijuotų mokyklų ir muziejų bendradarbiavimo sutarčių sudarymą, vykdytų jų įgyvendinimo priežiūrą. Be to, atsižvelgdami į mokyklų poreikius, šie specialistai galėtų skatinti ir koordinuoti kelių geografiškai (ar temiška) artimų muziejų arba muziejaus ir kitų kultūros įstaigų bendrą edukacinių programų kūrimą.

1.2. Nustatyti sukurto muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo (partnerystės) veiklos principus:

1.2.1. Parengti nacionalinį muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo veiksmų planą (programą) vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo srityje. Veiksmų plane turėtų būti turėtų būti numatyti tikslai, priemonės ir uždaviniai, kurie užtikrintų, kad muziejų edukacija taptų integralia moksleivių ugdymo proceso dalimi; nubrėžtos institucijų kompetencijos ir atsakomybės ribos; identifikuoti muziejų edukacinių programų rengimo ir prieinamumo užtikrinimo finansavimo šaltiniai (pvz., „neformaliojo ugdymo krepšelis“). Bendras švietimo ir kultūros potencialą bei išteklius vienijantis veiksmų planas leistų galimus finansavimo šaltinius nukreipti bendram labui ir užtikrintų, kad nebūs dubliavimosi viešųjų lėšų panaudojime. Veiksmų planas taip pat turėtų numatyti jo įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo sistemą.

1.2.2. Parengti savivaldybių muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo kultūrinio ugdymo srityje veiksmų planus (programas).

II STRATEGINĖ KRYPTIS MOKINIŲ IR MOKYTOJŲ KULTŪRINIO UGDYMO MUZIEJUOSE KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS

II strateginę kryptį įgyvendinantys uždaviniai:

2.1. Skatinti muziejų darbuotojų, mokytojų ir moksleivių bendrą įsitraukimą atnaujinant ir / ar kuriant kokybiškas muziejų edukacines programas:

2.1.1. Valstybiniu lygiu: siekti, kad inicijuotoje nacionalinėje muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo srityje strategijoje (programoje) ir jos įgyvendinimo planuose vienas iš prioritetų būtų kokybiškų kultūrinio ugdymo programų kūrimas; įtraukti į Lietuvos kultūros tarybos planus projektinio finansavimo programas, skirtas kultūrinės edukacijos programų kūrimui ir atnaujinimui (su sąlyga, kad dalyvaus tiek muziejų (ir kt. kultūros įstaigų), tiek mokyklų atstovai).

2.1.2. Savivaldybių lygiu: muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo sutarčių iniciavimas ir jų vykdymo priežiūra (švietimo skyrių darbuotojai, atsakingi už neformalųjį švietimą); švietimo metodinių tarybų įtraukimas į muziejų edukacinių programų rengimą ir tobulinimą.

2.1.3. Muziejų-mokyklų lygiu: skatinti sudaryti bendradarbiavimo sutartis tarp muziejų ir mokyklų (pagal Lietuvos jūrų muziejaus atvejį) siekiant, kad tai taptų visuotine praktika; inicijuoti kelių geografiniu atžvilgiu artimų muziejų bendradarbiavimą kuriant bendrą kokybišką edukacinę programą ir įtraukiant mokyklų atstovus.

2.2. Sukurti nacionalinę muziejinės edukacijos kokybės užtikrinimo sistemą (kuri vėliau galėtų būti pritaikyta bendram kultūrinio ugdymo kokybės užtikrinimui):

2.2.1. Siekiant, kad muziejų edukacinės programos būtų aukštos kokybės ir atitiktų bendrus mokymo(si) tikslus bei reikalavimus, ypač svarbu numatyti parengtų edukacinių

programų **kokybės vertinimo sistemą**. Svarbu pažymėti, kad privalomai turėtų būti vertinama būtent švietimo sistemai teikiamų muziejų edukacinių programų kokybė.

2.2.2. Taip pat aktualu nustatyti už muziejų edukaciją atsakingo personalo (tiek mokyklose, tiek muziejuose) **kvalifikacinius reikalavimus**, numatant kvalifikacijos tobulinimo galimybes ir vertinimo kriterijus.

2.3. Rengti ir įgyvendinti muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo programas formalus ir neformalus pasirenkamojo ugdymo srityje, apimančias edukologinių, psichologinių, kūrybiškumo, bendradarbiavimo, gebėjimo naudotis IT technologijomis, komunikacijos, rinkodaros, vadybos, viešųjų ryšių, orientacijos į klientą ir jo poreikius, ir pan. kompetencijų tobulinimą:

2.3.1. Valstybiniu lygiu: siekti, kad muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo programos būtų įtrauktos į 2013 m. patvirtinto Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų plano 2014-2016 m. (ir vėlesnio laikotarpio) veiklą „Tobulinti kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimo sistemą neformaliojo vaikų švietimo programas vykdančių įstaigų vadovams, mokytojams ir savivaldybių darbuotojams“; sukurti valstybinę nuoseklią ir kryptingą kultūrinio ugdymo kvalifikacijos tobulinimo sistemą (pvz., Kultūrinio ugdymo (metodinio) centro ir regioninių metodinių centrų, kurie teiktų įvairias kvalifikacijos tobulinimo formas (nuo seminarų, konferencijų, metodinių leidinių, iki vizitų, stažuočių, praktikų ir pan.), sukūrimas pagal Ugdymo plėtotės centro pavyzdį bendrojo ugdymo atveju), kurią kartu su kitomis suinteresuotomis šalimis (pvz., bibliotekininkų, meno asociacijomis) galėtų inicijuoti Lietuvos muziejų asociacija, siekianti, kad būtų užtikrintas šioje sistemoje muziejininkų kvalifikacijos ugdymas.

2.3.2. Savivaldybių lygiu: sukurti regioninius metodinius centrus, rengiančius, įgyvendinančius muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo programas ir teikiančius metodinę pagalbą prie didesnių muziejų; arba inicijuoti, kad institucijos, vykdančios mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą (regioniniai ir universitetų švietimo centrai) įtrauktų ir kultūrinio ugdymo darbuotojų (taip pat ir muziejininkų) kvalifikacijos tobulinimą (pagal Klaipėdos Pedagogų švietimo ir kultūros centro pavyzdį); arba muziejų edukacijos metodinių būrelių savivaldybėse įkūrimas (dalykininkų pavyzdžiu).

2.4. Rengti ir įgyvendinti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programas kultūrinio ugdymo ir jo integracijos į bendrąjį ugdymą srityje, kurios apimtų pamokų pravedimo ar edukacinių programų muziejuose galimybių panaudojimo aspektus:

2.4.1. Valstybiniu lygiu: siekti, kad mokytojų kultūrinio ugdymo ir jo integracijos į bendrąjį ugdymą kvalifikacijos tobulinimo programos būtų įtrauktos į 2013 m. patvirtinto Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų plano 2014-2016 m. (ir vėlesnio laikotarpio) veiklą „Tobulinti kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimo sistemą neformaliojo vaikų švietimo programas vykdančių įstaigų vadovams, mokytojams ir savivaldybių darbuotojams“; įtraukti į mokytojų atestacijos nuostatus punktą apie pamokas, kurias vedė muziejuose ir kituose kultūros paveldo objektuose.

2.4.2. Savivaldybių lygiu: inicijuoti, kad mokytojų kvalifikacijos ugdymo programos įtraukiančios formaliojo ir neformaliojo ugdymo muziejuose aspektą (pagal projekto „Muziejus-mokykla-moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis

partnerystės tinklas“ gerąją praktiką) būtų įgyvendinamos regioniniuose ir universitetų švietimo centruose.

2.5. Kurti (atnaujinti) muziejų edukacijai skirtą infrastruktūrą (fizinę, informacinę):

2.5.1. Muziejų patalpų edukaciniams užsiėmimams įrengimas, mokymosi reikmėms pritaikant ir panaudojant netradicines erdves.

2.5.2. Muziejų ekspozicijų modernizavimas, interaktyvių, šiuolaikinėmis technologijomis grįstų kūrybinių sprendimų diegimas, pritaikant jas vairių socialinių bei amžiaus grupių poreikiams.

2.5.3. Mokyklų kultūrinės edukacijos infrastruktūros tobulinimas, įrengiant priemones, leidžiančias nuotoliniu būdu pasinaudoti muziejų edukacinėmis galimybėmis (pavyzdžiui, video konferencijų įranga).

III STRATEGINĖ KRYPTIS MUZIEJŲ BEI MOKYKLŲ VYKDOMOS KULTŪRINIO UGDYMO VEIKLOS SVARBOS ĮTVIRTINIMAS VISUOMENĖJE, INFORMACIJOS SKLAIDOS GERINIMAS

III strateginę kryptį įgyvendinantys uždaviniai:

3.1. Informuoti mokyklos bendruomenes, savivaldybes ir kitas su kultūriniu ugdymu susijusias institucijas apie kultūrinio ugdymo(si) galimybes muziejuose:

3.1.1. Valstybiniu lygiu: užtikrinti bendros informacinės sistemos, parengtos projekto „Muziejus-mokykla-moksleivis. Muziejų ir bendrojo ugdymo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ metu⁸⁹, palaikymą ir tolesnį vystymą; integruoti informacijos apie muziejų edukacijos galimybes į bendresnius neformalaus ugdymo ir laisvalaikio praleidimo kanalus;

3.1.2. Savivaldybių lygiu: sukurti mokyklų bendruomenių (moksleivių, tėvų, mokytojų) informavimo apie neformalaus ugdymo galimybes savivaldybėje sistemas; rengti kultūrinio ugdymo informacines dienas;

3.1.3. Muziejų-mokyklų lygiu: organizuoti muziejų ant ratų⁹⁰ renginius mokyklose, organizuoti mokyklose atvirų durų dienas, kurių metu vyktų muziejų ir jų edukacinių programų prisistatymai; užtikrinti aiškų muziejų galimybių komunikavimą mokykloms / moksleiviams (pvz. informaciniai paketai).

3.2. Palaikyti ir plėtoti centralizuotą muziejų edukacinių programų ir muziejų edukacijai reikalingų išteklių duomenų bazę, kurią galėtų administruoti Lietuvos muziejų asociacija.

3.3. Įtvirtinti muziejų ir mokyklų vykdomos kultūrinio ugdymo veiklos svarbą mokyklų bendruomenėse ir plačioje visuomenėje:

⁸⁹<http://www.muzejuedukacija.lt>

⁹⁰Muziejus ant ratų – tai autobusiukas, pakrautas šiuolaikinio meno pavyzdžiais, 2 kartus per savaitę važiuojantis į mokyklas. Tokio apsilankymo metu, edukatoriai perima iš mokytojų pamokų tvarkaraštį ir per meno prizmę praveda matematikos, biologijos, istorijos ir kitų disciplinų pamokas. Tokiu būdu užmezgami tampresni ryšiai su publika, ugdoma potenciali muziejų lankytojų auditorija, formuojamas mokinių teigiamas požiūris į muziejų.

3.3.1. Valstybiniu lygiu: inicijuoti moksleivių kultūrinio ugdymo pasą⁹¹ (kitos pavadinimo alternatyvos: brandos atestato priedas, kultūrinio ugdymo pažymėjimas ir pan.), kuriame tarp kitų atsispindėtų muziejų kultūrinio ugdymo aspektas; įsteigti geriausių muziejų edukacinių programų ir / arba geriausio muziejaus kultūrinio ugdymo srityje apdovanojimus;

3.3.2. Savivaldybių lygiu: įvesti muziejų lankymo dienas mokyklose; skatinti muziejus su savo programomis dalyvauti švenčių, festivalių ir kitų renginių metu;

3.3.3. Muziejų-mokyklų lygiu: nominacijos mokykloms už geriausių muziejų edukacinių programų įtraukimą į bendrojo ugdymo programas ir / arba praktiką; simboliniai geriausiai atlikusių muziejų edukacinių programų užduotis moksleivių apdovanojimai.

3.4. Reguliariai atlikti moksleivių ir mokytojų poreikių muziejinės edukacijos srityje analizę valstybės, savivaldybių, muziejų ir mokyklų lygmenyse. Siekiant palyginti duomenis, standartizuoti poreikių tyrimų metodikas.

VIII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

1. Šios gairės – tai tik pirmas žingsnis, numatantis principines, pačias bendriausias mokyklų ir muziejų bendradarbiavimo įtvirtinimo ir plėtotės galimybes.
2. Tolimesnėje perspektyvoje tikslinga būtų parengti bendrą kultūrinio ugdymo mokykloje strategiją, kuri apimtų ne tik muziejinę, bet ir kitų kultūros įstaigų siūlomą edukaciją, tokiu būdu didinant edukacinių programų įvairovę, skatinant kultūros įstaigų bendradarbiavimą per bendrų edukacinių programų kūrimą.
3. Bendros kultūrinio ugdymo mokykloje strategijos iniciatoriais galėtų tapti muziejininkai (konkrečiai Lietuvos muziejų asociacija), kaip turintys didžiausią edukacijos patirtį, ir tuo pačiu užtikrindami projekto „Muziejus-mokykla-moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ tąsą bei galimą platesnį mastą.
4. Prieš rengiant bendrą kultūrinio ugdymo mokykloje strategiją, tikslinga įvertinti jos sukūrimo poreikį, tuo tikslu naudinga būtų atlikti galimybių studiją, skirtą įvairių kultūros institucijų edukacinio potencialo ištyrimui, poreikių nustatymui.

⁹¹Remiantis įžvalgomis, pateiktomis Henley D. 2012. *Cultural Education in England*, prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/cultural-education-in-england>. Toks kultūrinio ugdymo pasas būtų susietas su svarbia bendrojo ugdymu „kultūrine ir menine kompetencija“.

PRIEDAS I. REKOMENDUOJAMŲ TIKSLŲ, UŽDAVINIŲ IR PRIEMONIŲ ĮGYVENDIMO TERMINAI IR GALIMI VYKDYTOJAI

Siekiant sukurti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklą ir jį strategiškai plėtoti, siūloma susitelkti ties šiais strateginiais tikslais ir juos įgyvendinančiais uždaviniais bei priemonėmis:

Uždaviniai	Priemonės pavadinimas	Galimi vykdytojai	Vykdymo terminas
1 TIKSLAS: MUZIEJŲ IR MOKYKLŲ PARTNERYSTĖS SUKŪRIMAS IR JOS GYVYBINGUMO UŽTIKRINIMAS, VEIKLOS PRINCIPŲ NUSTATYMAS			
1.1. Sukurti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo (partnerystės) organizacinę struktūrą	1.1.1. Nacionaliniu lygiu: sudaryti nuolatinę ŠMM ir KM tarpinstitucinę koordinacinę grupę, skirtą muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo kultūrinio ugdymo srityje plėtojimui.	Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija	2015–2016 metai
	1.1.2. Savivaldybių lygiu: sukurti darbo grupes, skirtas muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo kultūrinio ugdymo srityje plėtojimui.	Savivaldybės	2016–2017 metai
	1.1.3. Muziejų-mokyklų lygiu: tiek mokyklose, tiek muziejuose paskirti specialistus, atsakingus už muziejaus ir mokyklos bendradarbiavimą.	Mokyklos ir muziejai	2016–2017 metai
1.2. Nustatyti sukurto muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo (partnerystės) veiklos principus	1.2.1. Parengti nacionalinį muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo kultūrinio ugdymo srityje veiksmų planą (programą).	Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM ir KM tarpinstitucinė koordinacinė grupė)	2016–2017 metai
	1.2.2. Parengti savivaldybių muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo kultūrinio ugdymo srityje veiksmų planus (programas).	Savivaldybės (savivaldybių darbo grupės)	2016–2017 metai
2 TIKSLAS: MOKINIŲ IR MOKYTOJŲ KULTŪRINIO UGDYMO MUZIEJUOSE KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS			
2.1. Skatinti muziejų darbuotojų, mokytojų ir moksleivių bendrą įsitraukimą atnaujinant ir / ar kuriant kokybiškas	2.1. Valstybiniu lygiu: į nacionalinį muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo kultūrinio ugdymo srityje veiksmų planą (programą) įtraukti kokybiškų kultūrinio ugdymo programų kūrimo skatinimą; įtraukti į Lietuvos kultūros tarybos planus projektinio finansavimo programas, skirtas kultūrinės edukacijos programų muziejuose kūrimui ir atnaujinimui.	Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija	2016–2020 metai

Uždaviniai	Priemonės pavadinimas	Galimi vykdytojai	Vykdymo terminas
muziejų edukacines programas	2.1.2. Savivaldybių lygiu: konkurso būdu finansuoti bendrus muziejų ir mokyklų kultūrinės edukacijos projektus; inicijuoti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo sutartis ir prižiūrėti jų vykdymą; įtraukti švietimo metodines tarybas į muziejų edukacinių programų rengimą ir tobulinimą.	Savivaldybės	2016–2020 metai
	2.1.3. Muziejų-mokyklų lygiu: sudaryti bendradarbiavimo sutartis tarp muziejų ir mokyklų; inicijuoti kelių geografiniu atžvilgiu artimų muziejų bendradarbiavimą kuriant bendrą kokybišką edukacinę programą ir įtraukiant mokyklų atstovus.	Mokyklos ir muziejai	2016–2020 metai
2.2.Sukurti nacionalinę muziejinės edukacijos kokybės užtikrinimo sistemą	2.2.1. Sukurti parengtų edukacinių programų kokybės vertinimo sistemą.	Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM ir KM tarpinstitucinė koordinacinė grupė)	2016–2017 metai
	2.2.2.Nustatyti už muziejų edukaciją atsakingo personalo (tiek mokyklose, tiek muziejuose) kvalifikacinius reikalavimus, numatant kvalifikacijos tobulinimo galimybes ir vertinimo kriterijus.	Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM ir KM tarpinstitucinė koordinacinė grupė)	2016–2017 metai
2.3.Rengti ir įgyvendinti muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo programas formalaus ir neformalaus pasirenkamojo ugdymo srityje	2.3.1.Valstybiniu lygiu: sukurti valstybinę nuoseklią ir kryptingą kultūrinio ugdymo kvalifikacijos tobulinimo sistemą, kurioje būtų įtrauktas ir muziejininkų kvalifikacijos tobulinimas; įtraukti muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo programas į Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planą.	Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos muziejų asociacija (kartu su kitomis, susijusiomis su kultūriniu ugdymu, asociacijomis: bibliotekų, meno ir pan.)	2016–2017 metai

Uždaviniai	Priemonės pavadinimas	Galimi vykdytojai	Vykdomo terminas
	2.3.2. Savivaldybių lygiu: sukurti regioninius metodinius centrus, rengiančius, įgyvendinančius muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo programas ir teikiančius metodinę pagalbą prie didesnių muziejų; arba inicijuoti, kad institucijos, vykdančios mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą įtrauktų ir kultūrinio ugdymo darbuotojų (taip pat ir muziejininkų) kvalifikacijos tobulinimą; arba muziejų edukacijos metodinių būrelių savivaldybėse įkūrimas.	Savivaldybės	2016–2017 metai
2.4. Rengti ir įgyvendinti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programas kultūrinio ugdymo ir jo integracijos į bendrąjį ugdymą srityje	2.4.1. Valstybiniu lygiu: siekti, kad mokytojų kultūrinio ugdymo ir jo integracijos į bendrąjį ugdymą kvalifikacijos tobulinimo programos būtų įtrauktos į Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planą.	Švietimo ir mokslo ministerija	2016–2017 metai
	2.4.2. Savivaldybių lygiu: inicijuoti, kad mokytojų kvalifikacijos ugdymo programos įtraukiančios formaliojo ir neformaliojo ugdymo muziejuose aspektą būtų įgyvendinamos regioniniuose ir universitetų švietimo centruose.	Savivaldybės, regioniniai ir universitetų švietimo centrai	2016–2017 metai
2.5. Kurti (atnaujinti) muziejų edukacijai skirtą infrastruktūrą (fizinę, informacinę).	2.5.1. Muziejų patalpų edukaciniams užsiėmimams įrengimas, mokymosi reikmėms pritaikant ir panaudojant netradicines erdves.	Muziejai	2015–2020 metai
	2.5.2. Muziejų ekspozicijų modernizavimas, interaktyvių, šiuolaikinėmis technologijomis grįstų kūrybinių sprendimų diegimas, pritaikant jas įvairių socialinių bei amžiaus grupių poreikiams.	Muziejai	2015–2020 metai
	2.5.3. Mokyklų kultūrinės edukacijos infrastruktūros tobulinimas, įrengiant priemones, leidžiančias nuotoliniu būdu pasinaudoti muziejų edukacinėmis galimybėmis (pavyzdžiui, video konferencijų įranga).	Mokyklos Muziejai	2015–2020 metai
3 TIKSLAS: MUZIEJŲ BEI MOKYKLŲ VYKDOMOS KULTŪRINIO UGDYMO VEIKLOS SVARBOS ĮTVIRTINIMAS VISUOMENĖJE, INFORMACIJOS SKLAIDOS GERINIMAS			

Uždaviniai	Priemonės pavadinimas	Galimi vykdytojai	Vykdymo terminas
3.1. Informuoti mokyklos bendruomenės, savivaldybės ir kitas su kultūriniu ugdymu susijusias institucijas apie kultūrinio ugdymo(si) galimybes muziejuose	3.1.1. Valstybiniu lygiu: užtikrinti bendros informacinės sistemos palaikymą ir tolesnį vystymą; integruoti informacijos apie muziejų edukacijos galimybes į bendresnius neformalaus ugdymo ir laisvalaikio praleidimo kanalus.	Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos muziejų asociacija	2015–2025 metai
	3.1.2. Savivaldybių lygiu: sukurti mokyklų bendruomenių (moksleivių, tėvų, mokytojų) informavimo apie neformalaus ugdymo galimybes savivaldybėje sistemas; rengti kultūrinio ugdymo informacines dienas.	Savivaldybės	2015–2025 metai
	3.1.3. Muziejų-mokyklų lygiu: organizuoti muziejų ant ratų renginius mokyklose, organizuoti mokyklose atvirų durų dienas, kurių metu vyktų muziejų ir jų edukacinių programų prisistatymai; užtikrinti aiškų muziejų galimybių komunikavimą mokykloms / moksleiviams (pvz. informaciniai paketai).	Mokyklos, muziejai	2015–2025 metai
3.2. Sudaryti sąlygas kaupti ir susipažinti su muziejų edukacinėmis programomis ir kitais muziejų edukacijai reikalingų išteklių duomenimis	Palaikyti ir plėtoti centralizuotą muziejų edukacinių programų ir muziejų edukacijai reikalingų išteklių duomenų bazę	Lietuvos muziejų asociacija	2015–2016 metai
3.3. Įtvirtinti muziejų ir mokyklų vykdomos kultūrinio ugdymo veiklos svarbą mokyklų bendruomenėse ir plačioje visuomenėje	3.3.1. Valstybiniu lygiu: inicijuoti moksleivių kultūrinio ugdymo pasą (kitos pavadinimo alternatyvos: brandos atestato priedas, kultūrinio ugdymo pažymėjimas ir pan.), kuriame tarp kitų atspindėtų muziejų kultūrinio ugdymo aspektas; įsteigti geriausių muziejų edukacinių programų ir / arba geriausio muziejaus kultūrinio ugdymo srityje apdovanojimus	Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija	2020–2025 metai
	3.3.2. Savivaldybių lygiu: įvesti muziejų lankymo dienas mokyklose; skatinti muziejus su savo programomis dalyvauti švenčių, festivalių ir kitų renginių metu.	Savivaldybės	2015–2025 metai

Uždaviniai	Priemonės pavadinimas	Galimi vykdytojai	Vykdymo terminas
	3.3.3. Muziejų-mokyklų lygiu: nominacijos mokykloms už geriausių muziejų edukacinių programų įtraukimą į bendrojo ugdymo programas ir / arba praktiką; simboliniai geriausiai atlikusių muziejų edukacinių programų užduotis moksleivių apdovanojimai.	Muziejai, mokyklos	2015–2025 metai
3.4. Stebėti moksleivių ir mokytojų poreikių muziejinės edukacijos srityje pokyčius	Reguliariai atlikti moksleivių ir mokytojų poreikių muziejinės edukacijos srityje analizę valstybės, savivaldybių, muziejų ir mokyklų lygmenyse	Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos muziejų asociacija, savivaldybės, muziejai, mokyklos	2015–2025 metai